

Op weg naar een Europese vennootschapsbelasting?

Hoe zit de verdeelsleutel van de CCCTB in elkaar en wat zijn de voor- en nadelen van deze verdeelsleutel?

Naam: Koen Schrier

Studentnummer: 327234

Bachelor thesis

Begeleider: Rolph van Ovost

Tweede lezer: xxx

Datum definitieve versie: 16 juli 2019

Het geschrevene in deze scriptie is de opvatting van de auteur en niet noodzakelijk die van Erasmus School of Economics of Erasmus Universiteit Rotterdam.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
Onderzoeksvraag en kaderafbakening	5
Hoofdstuk 1: Motieven en moeilijkheden bij de invoering van CCCTB	7
1.1 Eerste doelstelling van de Europese Commissie	7
1.2 Tweede doelstelling van de Europese Commissie.....	8
1.3 Standpunt Nederland ten aanzien van het CCTB/CCCTB-voorstel.....	9
1.4 Economische baten en belastingcompetitie van de CCTB/CCCTB in de Eurozone ...	11
1.5 Theoretische haalbaarheid voorstel Europese Commissie in de literatuur.....	13
Hoofdstuk 2: Verdeelsleutel van artikel 28 CCCTB-voorstel	14
2.1 Hoe zit de verdeelsleutel in elkaar?	14
2.1.1 Samenstelling arbeidsfactor.....	14
2.1.2 Samenstelling activafactor.....	15
2.1.3 Samenstelling verkopenfactor	17
2.2 Commentaar op de arbeidsfactor in het CCCTB-voorstel.....	18
2.3 Commentaar op de verkoopfactor in de verdeelsleutel.....	20
2.4 Commentaar op de activafactor in de verdeelsleutel	22
2.5 Slotopmerkingen over de verschillende elementen van de verdeelsleutel.....	24
Hoofdstuk 3: Toevoegingen aan het CCCTB-voorstel.....	25
3.1 De rol van immateriële activa in de CCCTB	25
3.2 Complexiteit bij verwerken van immateriële activa in verdeelsleutel.....	26
3.2.1 De complexiteit van immateriële activa	26
3.2.2 De behandeling van immateriële activa.....	27
3.2.3 Verschillende groepen bij immateriële activa.....	28
3.2.4 Onderscheid tussen immateriële activa en afschrijving van immateriële activa....	29
3.2.5 Waardering van immateriële activa.....	30
3.2.6 Plaatsbepaling van de aftrek	31
3.2.7 Tijdsbepaling van amortisatie.....	31
3.2.8 Poolen omtrent immateriële activa	32
3.3 Slotopmerkingen omtrent immateriële activa.....	33
Hoofdstuk 4: Conclusie	34
4.1 Samenvatting.....	34
4.2 Conclusie en opinie over het CCTB/CCCTB-voorstel.....	36
Bronnenlijst.....	38

Inleiding

Ondernemingen in Europa zijn momenteel gebonden aan nationale regelgeving omtrent de vennootschapsbelasting. Door deze nationale regelgeving kunnen bedrijven die opereren in meerdere lidstaten van de Europese Unie (EU) gebruik maken van de fiscale mismatches tussen de verschillende regelgeving, wat onder andere gecreëerd wordt door transfer pricing. In 2011 heeft de Europese Commissie al getracht hier iets aan te doen.¹ Zij stelde een geconsolideerde basis voor de vennootschapsbelasting voor, beter bekend als het CCCTB-voorstel (Common Consolidated Corporate Tax Base). Dat voorstel haalde het destijds niet, alhoewel de vraag naar de voordelen van een CCCTB onder lidstaten en bedrijven bleef bestaan. Daarom werd een herzien voorstel geïntroduceerd in 2016.² Ook werd aangekondigd dat het toenmalige CCCTB-voorstel ingetrokken zou worden.³

In het nieuwe voorstel stelt de Europese Commissie voor om de CCCTB in twee stappen in te voeren. Dit betekende eveneens dat het voorstel in twee delen werd opgesplitst door de Europese Commissie. Met dit nieuwe voorstel had zij een aantal doelen voor ogen. Allereerst wil zij een gemeenschappelijke basis creëren waarop de winst kan worden berekend. Bovendien wil zij belastingmisbruik door middel van grensoverschrijdende transacties voorkomen. Deze doelen poogt zij te bereiken door invoering van de CCTB, oftewel de Common Corporate Tax Base. Vervolgens komt pas een consolidatie van de vennootschapsbelasting, oftewel de CCCTB. De winst van alle belastingplichtigen onder de vennootschapsbelasting wordt hiermee geconsolideerd.

De Europese Commissie stelt dat een CCCTB een modern, eerlijk en competitief kader is voor de vennootschapsbelasting. Deze zou er in de interne markt voor zorgen dat de bureaucratie vermindert en dat compliancekosten – kosten om wet- en regelgeving na te leven – worden verminderd. De Europese Commissie heeft laten berekenen dat er tien procent minder tijd in compliance gestoken hoeft te worden en compliancekosten met 2,5 procent verminderen. In de Europese Unie zal er één systeem komen voor bedrijven om hun aangifte vennootschapsbelasting in te dienen en te betalen; de zogenoemde one-stop-shop.

Als deze conceptrichtlijn van de Europese Commissie geïmplementeerd wordt, zal deze CCCTB alleen verplicht worden gesteld voor grote ondernemingen. In de conceptrichtlijn van de Europese Commissie zijn dit alle ondernemingen die wereldwijd meer dan 750 miljoen euro omzet behalen. Ondernemingen die minder dan 750 miljoen

¹ Procedure 2011/0058/CNS Proposal for a Council directive on a Common Consolidated Tax Base (CCCTB).

² Procedure 2016/0336/CNS Proposal for a Council directive on a Common Consolidated Tax Base (CCCTB).

³ Proposal for a Council Directive on a Common Consolidated Tax Base (CCCTB), p. 5.

euro aan omzet behalen, zullen onder nationale vennootschapsbelasting blijven vallen. Echter, kunnen kleine ondernemingen er overigens voor kiezen om zich aan te sluiten bij de CCCTB. Zij houdt deze tweedeling aan omdat ondernemingen met meer dan 750 miljoen euro in omzet de grootste capaciteiten hebben om agressieve belastingstructuren aan te leggen. De aanpak van belastingontwijking is een belangrijk element in het CCTB-vraagstuk. Het CCTB/CCCTB-voorstel legt namelijk transfer pricing binnen de interne markt aan banden, waardoor groepen niet meer eenvoudig kunnen schuiven binnen de interne markt om op deze manier mismatches te creëren.

De Europese Commissie stelt verder dat een CCTB/CCCTB economische groei en investeringen in de Eurozone zal aanjagen. Er wordt verwacht dat investeringen zullen groeien in de Europese Unie met 3.4% en economische groei zal in de Europese Unie toenemen met 1.2%.⁴ Bovendien zal onderzoek en ontwikkeling gestimuleerd worden in de Europese Unie, doordat er namelijk een 'super deductie' zal zijn voor bedrijven die investeren in onderzoek en ontwikkeling van nieuwe producten en/of diensten. Volgens de Europese Commissie is deze deductie noodzakelijk om economische groei en banen aan te jagen.

Om de belastinggrondslag per land te bepalen heeft de Europese Commissie in artikel 28 van het CCCTB-voorstel een verdeelsleutel opgenomen. Deze verdeelsleutel heeft drie factoren die allemaal voor een derde meewegen in de bepaling van de belastinggrondslag per land. Deze drie factoren zijn de verkopen, een gelijke verdeling van het aantal werknemers en de loonkosten, en de activa. De Europese Commissie stelt dat de factoren hierdoor gekoppeld worden aan de plaats waar een bedrijf zijn winsten maakt. Daardoor is deze methode meer bestand tegen agressieve belastingplanning dan de transfer pricing methodes die nu worden gebruikt om de winst te alloceren.

Er zijn echter ook bezwaren tegen het CCTB/CCCTB-voorstel van de Europese Commissie. Deze bezwaren worden later uitgebreider toegelicht, maar hier alvast aangestipt. Een bezwaar van een aantal lidstaten is dat immateriële activa niet wordt meegenomen in de verdeelsleutel van de CCCTB. Daardoor krijgen deze lidstaten, aldus zichzelf, een te klein aandeel van de winst toegewezen. Een ander bezwaar tegen het CCTB/CCCTB-voorstel is het aanhouden van een aantal ontgaansmogelijkheden. Deze ontgaansmogelijkheden zijn vooral mogelijk vanwege tekortkomingen in de verdeelsleutel. Ten slotte zijn er ook nog een aantal economische bezwaren. De Europese Commissie claimt bijvoorbeeld dat de compliancekosten voor bedrijven zal afnemen, terwijl hierover in de economische literatuur geen consensus bestaat.

⁴ Proposal for a Council Directive on a Common Consolidated Tax Base (CCCTB), p. 7.

Onderzoeksvraag en kaderafbakening

De verdeelsleutel in de CCCTB gaat voor de lidstaten van de Europese Unie een belangrijk onderdeel vormen van de vennootschapsbelasting. Eerst wordt de grondslag bepaald waarover geheven mag worden.⁵ Daarna zal de winst worden toebedeeld aan de lidstaten op basis van de verdeelsleutel. Dat maakt de verdeelsleutel een belangrijk onderdeel van het debat aangaande de CCCTB. In de huidige conceptrichtlijn zijn drie factoren opgenomen om de belastinggrondslag per lidstaat te berekenen, maar vragen lidstaten zich af of aanvulling op deze drie factoren gewenst is. Daartoe is het belangrijk om de voor- en nadelen van de huidige verdeelsleutel in kaart te brengen. In deze thesis zal dit uiteengezet worden op basis van de volgende hoofdvraag:

Hoe zit de verdeelsleutel van de CCCTB in elkaar en wat zijn de voor-en-nadelen van deze verdeelsleutel?

In het eerste hoofdstuk van deze scriptie wordt ingegaan op de motieven van de Europese Commissie om een CCTB/CCCTB in te voeren. Er wordt onder andere verder uitgediept wat de achterliggende economische ideeën van de CCCTB zijn. Ook zal er aan de hand van bestaande literatuur bekeken worden of de zogenoemde compliancekosten voor bedrijven ook echt verminderd worden op het moment dat er een Europese geconsolideerde grondslag komt voor de vennootschapsbelasting. Tevens zal de positie van Nederland ten aanzien van het CCTB/CCCTB-voorstel ook worden aangestipt.

Vervolgens wordt er in het tweede hoofdstuk stilgestaan bij de precieze werking van de verdeelsleutel in de CCCTB en de bijbehorende voor- en nadelen hiervan. De verdeelsleutel in de CCCTB heeft als kenmerk dat drie factoren de verdeelsleutel bepalen; zo'n verdeling heeft sterke en zwakke kanten. Onderzocht zal worden of de verdeelsleutel wel zo robuust zou zijn tegen belastingontwijking als de Europese Commissie stelt. Hierbij wordt onder andere ingegaan op belastingcompetitie, omdat dit namelijk nog steeds veel zou kunnen voorkomen als het CCTB/CCCTB-voorstel wordt aangenomen. Ook wordt onderzocht of de verdeelsleutel niet op een bepaalde manier misbruikt kan worden door bedrijven om zo een deel van de belasting alsnog te ontwijken.

In hoofdstuk 3 wordt ander onderzocht welke aanpassingen mogelijk zijn in deze verdeelsleutel. Is het bijvoorbeeld mogelijk om immateriële activa toe te voegen aan de verdeelsleutel? Welke mogelijke voor- en nadelen zou dat behelzen? Een bredere verdeelsleutel zorgt er voor dat de heffing niet alleen komt te liggen bij de productiefactoren,

⁵ Art 7 Proposal for a council directive on a Common Corporate Tax Base, Art 9 Proposal for a council directive on a Common Consolidated Corporate Tax Base.

maar ook bij factoren die op een andere manier bijdragen aan waardecreatie. Denk bijvoorbeeld aan de naamrechten van een entiteit. Echter, kent immateriële activa – in tegenstelling tot de andere drie factoren in de verdeelsleutel – als nadeel dat deze makkelijker te verplaatsen is naar andere lidstaten of jurisdicties buiten de Europese Unie. Hiervoor zouden dan eventueel anti-misbruik bepalingen bedacht kunnen worden.

Tot slot zal er in het laatste hoofdstuk een waardeoordeel worden geveld over de verdeelsleutel van de CCCTB en zullen de conclusies uit het onderzoek worden beschreven. De conclusies uit de voorgaande deelonderwerpen worden belicht en aan de hand daarvan zal beargumenteerd worden wat de voor- en nadelen zijn van de verdeelsleutel, en of de verdeelsleutel binnen het CCCTB-voorstel 'beter' gemaakt kan worden.

Hoofdstuk 1: Motieven en moeilijkheden bij de invoering van CCCTB

1.1 Eerste doelstelling van de Europese Commissie

Het CCCTB-voorstel is in 2016 opgeknipt in twee delen. Het eerste deel van het voorstel moet de vennootschapsbelasting in de Europese Unie op een vergaande manier harmoniseren. Het tweede deel ziet op de belastinggrondslag van de winst van een groep binnen de Europese Unie. Hierbij wordt de vennootschapsbelasting in Europa geconsolideerd. Op basis van deze winst wordt de winst per lidstaat toegerekend met een verdeelsleutel. De EU-lidstaten mogen overigens wel zelf hun eigen belastingtarief bepalen.

De Europese Commissie heeft twee doelstellingen voor de CCTB/CCCTB. Allereerst moet de CCTB/CCCTB er voor zorgen dat er extra groei en investeringen plaatsvinden in de Europese Unie.⁶ Het is de bedoeling dat de EU een fiscaal aantrekkelijk vestigingsklimaat heeft. De CCTB/CCCTB-voorstellen dragen hier aan bij doordat gelijkshakeling van heffingsgrondslagen de administratieve druk voor bedrijven doet verminderen. Zoals al in de inleiding beschreven staat beschreven, zouden bedrijven 2,5% minder geld uit hoeven geven aan deze zogenoemde compliancekosten. Ook hoeven ondernemingen minder tijd in compliance te steken. Volgens de Europese Commissie gaat dit om zo'n 10%.

De turbo-af trek voor onderzoeks- en ontwikkelingskosten die in de CCTB is opgenomen lijkt vooral defensief van aard.⁷ Bij ontbreken aan een dergelijke maatregel vreest de Europese Commissie namelijk dat het bedrijfsleven kiest om de kosten voor onderzoek en ontwikkeling buiten de EU onder te brengen. Start-ups zullen wel een stimulerings effect zien van deze maatregel, doordat zij een dubbele aftrekpost voor die kosten krijgen.⁸ Echter, zullen start-ups niet snel verplicht onder de CCTB/CCCTB vallen, gezien ze vaak geen omzet van 750 miljoen euro wereldwijd hebben.

De Europese Commissie stelt dat het verdeelsleutelmechanisme voor het bedrijfsleven veel voordelen oplevert.⁹ Binnen de EU zou dit er namelijk voor zorgen dat er geen sprake meer is van bepaalde administratieve lasten. Ook zou dit in sommige gevallen er voor zorgen dat dubbele belasting wordt voorkomen, gezien de verplichting tot het hanteren van zakelijke verrekenprijzen binnen de groep. Verrekenprijzen blijven nog wel bestaan voor groepstransacties die plaatsvinden tussen de EU en buiten de EU. Een andere belastingverlichting voor het bedrijfsleven is dat er maar één competente belastingautoriteit

⁶ Proposal for a Council Directive on a Common Consolidated Tax Base (CCCTB), p. 5.

⁷ Van de Streek 2017, p. 392.

⁸ Art 9 (3), Proposal for a council directive on a Common Corporate Tax Base.

⁹ Proposal for a Council Directive on a Common Consolidated Tax Base (CCCTB), p. 2.

is voor de vaststelling van de geconsolideerde winst en de verdeelsleutel. Tot slot wordt grensoverschrijdende verliesverrekening binnen de EU eveneens mogelijk. Hierdoor kunnen bedrijven verliezen uit de ene lidstaat afzetten tegen de winsten uit de andere lidstaat. Dit zal voor veel multinationale ondernemingen zeker als een positieve maatregel worden ervaren.

1.2 Tweede doelstelling van de Europese Commissie

De tweede hoofddoelstelling van de Europese Commissie is het verbeteren van de eerlijkheid van de heffing van de vennootschapsbelasting binnen de EU. Dit is nieuw ten opzichte van het CCCTB-voorstel in 2011, mede doordat ontwijking van belasting en grondslaguitholling toen niet hoog op de internationale agenda stond. De aanpak van internationale belastingontwijking staat sinds 2013 op de politieke agenda, toen ging namelijk het OESO/BEPS-project van start.¹⁰ De Europese Commissie is van mening dat het verdeelsleutelmechanisme beter bestand is tegen grondslaguitholling dan het huidige systeem van transfer pricing. Transfer pricing houdt in dat er binnen gelieerde groepen een zakelijke prijs moet worden gerekend voor de overgang van producten of diensten. De Europese Commissie vindt de verdeelsleutel een effectief instrument om de winst te belasten naar waar deze gecreëerd wordt. In 2011 beoordeelde de Europese Commissie dit nog anders, toen zij het als noodzakelijk kwaad bestempelde.¹¹

In het eerste voorstel van de Europese Commissie probeerde zij ook al een aantal grondslagbepalingen die uitholling en winstverschuiving veroorzaken aan banden te leggen. In nationale wetten zijn de afgelopen jaren al een aantal antimisbruikbepalingen in de vennootschapsbelasting geïmplementeerd, bijvoorbeeld de CFC-regeling.¹² Deze antimisbruikbepalingen komen van de OESO en zijn via EU-richtlijnen in de nationale wet gekomen. Deze richtlijnen bevatten veel opties voor lidstaten binnen de Europese Unie. Daarnaast zijn het ook minimumstandaarden, waardoor lidstaten zelf de vrijheid hebben om dit te implementeren.¹³ Het doel van de Europese Commissie is om de VpB-stelsels in de Europese Unie allemaal gelijk trekken, zodat alle landen dezelfde normen hanteren. Hierdoor hebben landen zelf geen vrijheid meer tot het maken van beleidskeuzes. In een artikel over de CCCTB stelt J.L. van der Streek dit ook. Hij vindt dat het voorstel de duimschroeven wel heel erg strak doen aandraaien voor belastingplichtigen.¹⁴ Volgens het huidige concept van de CCTB/CCCTB zou namelijk de CFC-richtlijn direct tot een van de strengste ter wereld behoren. Van de Streek stelt dat het volgens hem niet anders kan dan dat de CCTB/CCCTB-

¹⁰ Zie OECD (2013) Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting.

¹¹ Van de Streek 2017, p. 393.

¹² Zie art 13AB, Wet VpB 1969.

¹³ Van de Streek 2017, p 393.

¹⁴ Van de Streek 2017, p. 393.

voorstellen in feite de onderhandelingen tussen de EU lidstaten over de implementatie van de op de heffingsgrondslag betrekking hebbende OESO/BEPS-aanbevelingen heropenen.¹⁵

Om te zorgen dat de het CCTB/CCCTB-voorstel niet bij voorbaat strandt, wordt het voorstel verplicht voor vennootschappen die deel uitmaken van een groep die wereldwijd meer dan 750 miljoen omzet heeft. In het voorstel van 2011 werd de keuze nog gelegd bij de bedrijven zelf. Vennootschappen die minder dan 750 miljoen omzet wereldwijd halen kunnen in het huidige CCCTB-voorstel er nog wel voor kiezen om onder die CCCTB-wetgeving te vallen. Voor deze omzetgrens is gekozen omdat de Europese Commissie vindt dat deze ondernemingen genoeg capaciteiten hebben om belasting te ontgaan of ontwijken. Een belangrijke reden om deze groepen verplicht onder de CCCTB te laten vallen. Er is echter een nadeel aan dit criterium van 750 miljoen. De Europese Commissie schatte namelijk dat 81% van de groepen grensoverschrijdend actief is.¹⁶ Dit betekent dat 19% van de groepen – die niet grensoverschrijdend opereert – wel onder deze CCTB/CCCTB zal vallen.

1.3 Standpunt Nederland ten aanzien van het CCTB/CCCTB-voorstel

Verschillende lidstaten binnen de Europese Unie hebben bezwaren tegen het CCTB/CCCTB-voorstel. In deze scriptie wordt het Nederlandse standpunt nader uitgewerkt om de complexiteiten en praktische bezwaren weer te geven die het Nederlandse kabinet heeft. Zo is het Nederlandse kabinet sceptisch over zowel het CCTB- als het CCCTB-voorstel. Het kabinet twijfelt namelijk of dit voorstel bijdraagt aan het voorkomen van belastingontwijking.¹⁷ Zo stelt zij dat er reeds belangrijke antimisbruikbepalingen zijn genomen, die in vergelijkbare vorm worden opgenomen in het CCCTB-voorstel. Overige elementen van de gezamenlijke heffingsgrondslag zouden niet of nauwelijks bijdragen aan het voorkomen van belastingontwijking. Bovendien valt niet uit te sluiten dat dit nieuwe systeem leidt tot alternatieve mogelijkheden van belastingontwijking. Tot slot zou aanpassing van de CCTB opnieuw een unanimititeit vereisen, waar zij sceptisch over is.

Het CCTB-voorstel introduceert naast de bestaande Nederlandse systematiek een nieuw systeem voor het belasten van winst, verplicht voor ondernemingen die op wereldwijde schaal meer dan 750 miljoen euro omzetten. Het kabinet stelt dat een dermate ingrijpend nieuw systeem ontwerpen en implementeren een omvangrijke taak is. Bovendien vergt het vele jaren om deze nieuwe systematiek in de praktijk te laten uitkristalliseren. Ook wijkt de CCTB te veel af van de huidige Nederlandse systematiek van de vennootschapsbelasting. Een voorbeeld van afwijkende regelgeving is de

¹⁵ Van de Streek 2017, p. 393.

¹⁶ SWD(2016) 341 final, p. 45.

¹⁷ kamerbrief inzake informatievoorziening over nieuwe commissievoorstellen, 2016, p.9.

deelnamevrijstelling, die op sommige punten een hogere grens kent. De vrijstelling op dividend of vervreemdingsresultaat kent een grens van tien procent, terwijl de huidige deelnemingsgrens vijf procent is. Deze vrijstelling wijkt te ver af van de deelnemersvrijstelling in de vennootschapsbelasting, die dient ter voorkoming van economische dubbele belastingheffing. Verder is het kabinet geen voorstander van het voorstel omtrent de stimulering van onderzoeks- en ontwikkelingswerk. Het kabinet onderschrijft de wenselijkheid van het fiscaal stimuleren van onderzoeks- en ontwikkelingswerk, maar is zij voorstander van het Nederlandse systeem waarbij de hele levenscyclus van onderzoeks- en ontwikkelingswerk wordt gestimuleerd.

Over het CCCTB-voorstel is het kabinet ook sceptisch.¹⁸ Onderlinge transacties vallen namelijk weg binnen de Europese Unie door het CCCTB-voorstel. De winst wordt in de CCCTB verdeeld via een verdeelsleutel. Het kabinet stelt dat er al in OESO-verband afspraken zijn gemaakt voor verrekenprijzen om op deze manier misbruik te voorkomen. De Europese Commissie maakt niet helder, zo stelt het kabinet, waarom er geen aansluiting is gezocht bij de bestaande OESO-systematiek voor verrekenprijzen. Bovendien vindt het kabinet dat er verdere complexiteit ontstaat voor multinationale ondernemingen die zowel binnen als buiten de Europese Unie opereren. De ondernemingen moeten binnen de Europese Unie voldoen aan de wetgeving omtrent de verdeelsleutel, terwijl ze voor andere transacties te maken hebben met de verrekenprijzen die in lijn zijn met de OESO-richtlijnen.

Het kabinet kan zich ook niet vinden in de samenstelling van de verdeelsleutel in het CCCTB-voorstel. Zij vindt dat lidstaten met een grote en conventionele industrie meer winst krijgen toegewezen dan lidstaten met een grote dienstensector en veel innovatieve bedrijven. Een reden dat deze lidstaten meer winst krijgen toegewezen in het CCCTB-voorstel is het ontbreken van immateriële- en financiële activa in de verdeelsleutel. Het kabinet ziet dat er daarom moet worden aangesloten bij de OESO-richtlijnen voor verrekenprijzen. Hierdoor blijft het aantal potentiële discussies binnen de perken. Ook vindt zij dat lidstaten er op moeten kunnen vertrouwen dat de belastingopbrengst die zij tot hun deel kunnen rekenen en die onderdeel is van hun begroting zo stabiel mogelijk en zo min mogelijk onderwerp van discussie is. Ten slotte heeft het CCCTB-voorstel ook invloed op de huidige systematiek van het formele recht en de invordering. Het kabinet acht het van belang dat de belastingdienst nauw betrokken blijft bij ondernemingen die substantiële activiteiten hebben in Nederland. Tevens kijkt het kabinet naar de uitvoerbaarheid voor de belastingdienst is zijn algemeenheid.

¹⁸ kamerbrief inzake informatievoorziening over nieuwe commissievoorstellen, 2016, p.10.

1.4 Economische baten en belastingcompetitie van de CCTB/CCCTB in de Eurozone

De Europese Commissie maakt in haar CCTB/CCCTB-voorstellen een aantal claims over de voordelen. Zo stelt zij bijvoorbeeld dat de economie extra zou groeien en dat de zogenoemde compliancekosten na implementatie zal afnemen met 2,5%. Als motivering heeft de Commissie dat fiscale bepalingen simpeler en stabiel zijn in vergelijking met het huidige fiscale beleid dat frequent verandert.¹⁹ Echter, is volgens de Commissie de echte besparing van de CCCTB gerelateerd aan transfer pricing. Het betreft hier wel om een tijdsbesparing en niet zozeer een monetaire besparing. De Europese Commissie stelt namelijk dat er door de eliminatie of reductie van werk – gerelateerd aan transfer pricing – over tijd 70% minder tijd in transfer pricing komt te zitten wanneer er meer grensoverschrijdende investeringen zullen plaatsvinden.²⁰ Kortgezegd betekent dit dat bedrijven minder tijd aan compliance kwijt zullen zijn als ze grensoverschrijdende investeringen doen in andere lidstaten binnen de Europese Unie.

Het proefschrift van Hendrik Vrijburg uit 2011 geeft wat andere inzichten.²¹ Vrijburg stelt in zijn proefschrift namelijk dat gedetailleerde economische simulatiestudies geen grote welvaartswinsten in het huidige voorstel verwachten.²² Echter, zou het wel zo kunnen zijn dat kosten voor belastingadviseurs afnemen op het moment dat de CCTB/CCCTB ingevoerd is. Deze zijn namelijk niet meegenomen in deze studies. Er bestaan geen goede schattingen over de afname van deze kosten in de literatuur. Tevens is het nog maar zeer de vraag of deze compliancekosten zullen afnemen. Het zou bijvoorbeeld kunnen zijn dat de kosten voor belastingadvies helemaal niet afnemen, omdat er ook voldaan moet worden aan de regels van de CCTB/CCCTB, wat tijd en dus geld kost. Verder mist er nog een ander belangrijk punt in de economische simulaties die gedaan zijn. Die economische simulaties staan namelijk niet toe dat overheden hun belastingstelsel aanpassen op het moment dat een samenwerkingsverband is aangegaan. Op het moment dat dit samenwerkingsverband namelijk wordt aangegaan, optimaliseren landen opnieuw het belastingstelsel. Dit heeft vervolgens invloed op de welvaartswinsten. Ten slotte hangt de opbrengst van de samenwerking ook af van het gedrag van de deelnemers en niet-deelnemers.²³

Verder speelt bij de CCCTB ook toenemende belastingcompetitie een rol. Een eventuele CCCTB zou namelijk belastingcompetitie binnen de Europese Unie mogelijk tegen

¹⁹ SWD (2016) 341 final, p. 136.

²⁰ SWD (2016) 341 final, p. 136.

²¹ Vrijburg 2011.

²² Vrijburg 2011, p. 180.

²³ Zie hoofdstuk 4, 5 en 6 Vrijburg 2011.

kunnen gaan. De reden dat belastingcompetitie bestaat is vooral te danken aan het proces van toenemende globalisatie sinds 1980. Deze heeft namelijk druk gezet op de vennootschapsbelastingen.²⁴ Handelsbarrières tussen landen in de Europese Unie zijn verdwenen en bedrijven hebben steeds meer vrijheid om te kiezen waar ze hun geld investeren. Dit impliceert dat bedrijven steeds gevoeliger zijn voor belastingregels in het land waar ze eventueel willen investeren. Verder hebben toegenomen mobiliteit en financiële innovatie er voor gezorgd dat ondernemingen hun belastingaanslag kunnen verkleinen door gebruik te maken van fiscale constructies. Vanuit het perspectief van de overheid is de vennootschapsbelasting over tijd elastischer geworden, leidend tot lagere vennootschapsbelastingen. Dit wordt ook wel het belastingcompetitie-dilemma genoemd. Om hiervoor gedeeltelijk te compenseren hebben landen gemiddeld genomen hun belastinggrondslag verbreed sinds 1980.²⁵ Doordat landen hun effectieve belastingdruk voor vennootschappen hebben verlaagd hebben ze minder belastingopbrengst.²⁶ Dit betekent effectief dat wanneer alle landen meedoen aan het verlagen van de vennootschapsbelasting, dat bedrijven niet hun investeringsbeslissingen zullen wijzigen. Beleidsmakers en economen zijn bang dat daardoor op de lange termijn de belastingopbrengsten van de vennootschapsbelasting zo onder druk komen te staan dat ze de welvaarsstaat ondermijnen.

Om dit op te lossen zouden overheden samen kunnen werken. Als landen namelijk samen werken kunnen ze een vennootschapsbelasting ontwerpen die hogere welzijn bewerkstelligt. Echter, mogen onder het CCCTB-voorstel lidstaten in de EU nog steeds wel hun eigen statutaire tarief bepalen. Als het CCCTB-voorstel daadwerkelijk wordt ingestemd, ontstaat er een zogenoemd "*level playing field*" in de Europese Unie als het gaat om vennootschapsbelasting. Hier kan het dus voorkomen dat er belastingcompetitie tussen landen gaat ontstaan om op deze manier bedrijven naar zich toe te trekken. In een paper van Maarten de Wilde wordt dit gesuggereerd.²⁷ In dit paper komt naar voren dat multinationale ondernemingen investeringsbeslissingen maken die deels afhankelijk zijn van het fiscale klimaat in de lidstaten. Lidstaten hebben het liefst zo veel mogelijk ondernemingen in hun land, aangezien dit zorgt voor werkgelegenheid en economische groei. Lidstaten van de Europese Unie hebben onder de CCCTB maar één manier om multinationale ondernemingen naar zich toe te trekken, het tarief van de vennootschapsbelasting. Alle andere regels zijn namelijk vastgesteld binnen de Europese Unie. Het zou dus zo kunnen zijn dat de CCCTB onbedoeld ook een "*race to the bottom*" veroorzaakt binnen de Europese

²⁴ Vrijburg 2011, p. 2.

²⁵ Vrijburg 2011, p. 3.

²⁶ Vrijburg 2011, p. 3.

²⁷ de Wilde, 2014

Unie. Dit betekent dat de tarieven voor de vennootschapsbelasting lager komen te liggen dan lidstaten eigenlijk zouden willen, waardoor er geen extra welzijn gecreëerd wordt. Dit komt omdat er nog steeds – ondanks de CCCTB – druk staat op de vennootschapsbelasting.

1.5 Theoretische haalbaarheid voorstel Europese Commissie in de literatuur

Belastingvoorstellen binnen de Europese Unie werken anders dan normale voorstellen van de Europese Commissie. Voor de CCTB/CCCTB is er namelijk unanimitieit onder de lidstaten vereist. Dit kan de implementatie van de CCTB/CCCTB behoorlijk bemoeilijken. Jensen en Svensson geven in hun onderzoek aan dat unanimitieit voor een totale harmonisatie en belastinggrondslag binnen de Europese Unie moeilijk te bereiken is.²⁸ De unanimitieitsregel impliceert namelijk dat alle landen zelf de beschikking hebben over hun eigen belastingen. Ook geven Jensen en Svensson aan dat lidstaten liever de voorkeur geven aan nationale soevereiniteit bij beslissingen over de vennootschapsbelasting.²⁹ Daarentegen geven ze wel aan dat een aantal lidstaten die min of meer economisch gelijk zijn wel samen zouden kunnen werken. Dit leidt wel tot minder radicale beleidsveranderingen, waardoor de voordelen kleiner zullen zijn. Wel zorgen kleinere hervormingen er voor dat de weg wordt vrijgemaakt voor hervormingen in de toekomst.³⁰

Verder stellen Jensen en Svensson dat er bij hervormingen van belastingsystemen winnaars en verliezers kunnen zijn. De verliezers zijn lidstaten die hun bruto binnenlands product (bbp) zien dalen als gevolg van een hervorming binnen de Europese Unie, terwijl winnaars worden gedefinieerd als lidstaten die hun bbp hierdoor juist zien groeien.³¹ Zij stellen dan dat er een mogelijkheid zou kunnen ontstaan dat de winnaars van de hervormingen de verliezers compensatie zullen geven. Dit zou een interessant onderdeel van debat kunnen worden. Als dit doorgetrokken kan worden naar CCCTB/CCTB, zou dit concreet kunnen betekenen dat een winnaar, gemakshalve aangenomen Frankrijk, een land als Nederland jaarlijks een compensatie gaat betalen in het geval dat Nederland een verliezer zou zijn onder de CCTB/CCCTB.

²⁸ Jensen & Svensson 2004

²⁹ Jensen & Svensson 2004, p.37.

³⁰ Jensen & Svensson 2004, p. 5.

³¹ Jensen & Svensson 2004, p. 42.

Hoofdstuk 2: Verdeelsleutel van artikel 28 CCCTB-voorstel

2.1 Hoe zit de verdeelsleutel in elkaar?

Zoals vermeld in de inleiding kent de CCCTB een verdeelsleutel. Allereerst wordt de belastinggrondslag bepaald, om vervolgens de verdeelsleutel waarover een lidstaat binnen de Europese Unie mag heffen te bepalen. Deze verdeelsleutel heeft drie factoren, die allemaal voor een derde meewegen in de bepaling van de belastinggrondslag per land. Deze drie factoren zijn ten eerste de verkopen, ten tweede een gelijke verdeling van het aantal werknemers en de loonkosten en ten derde de activa. Deze verdeelsleutel staat in artikel 28 van het CCCTB-voorstel. Verder staat in lid 2 van artikel 28 dat de geconsolideerde heffingsgrondslag van een groep alleen verdeeld wordt wanneer het resultaat positief is van de gehele groep. Uit commentaar van Vakstudie Nieuws valt af te leiden dat dit zou impliceren dat verlieslatende vennootschappen binnen de groep vennootschapsbelasting af moeten staan als de groep als geheel winst maakt.³² Op het moment dat bijvoorbeeld een groep als geheel in Europa een winst haalt van 100 miljoen en de Nederlandse entiteit lijdt een verlies van 5 miljoen, dan moet de Nederlandse entiteit alsnog vennootschapsbelasting afstaan. Het derde lid in artikel 28 CCCTB regelt wanneer de verdeling van de geconsolideerde heffingsgrondslag wordt verricht. Dat is in het CCCTB-voorstel aan het einde van het kalenderjaar. Het vierde lid van artikel 28 stelt dat een periode van vijftien dagen of meer in een kalendermaand als een volledige maand kan worden beschouwd. Deze maatregel heeft vooral te maken met artikel 30 in het CCCTB-voorstel, dat toeziet op de toetreding en uittreding van de groep. Dit kan er dus toe leiden dat dezelfde maand twee keer ten volle als een hele maand wordt gezien. In sommige situaties kan er dus dubbele belasting optreden. In artikel 28 wordt dus algemeen geregeld hoe de verdeelsleutel in elkaar zit, terwijl de samenstelling van de arbeidsfactor, de verkoopfactor en de activafactor in latere artikelen wordt uitgewerkt.

2.1.1 Samenstelling arbeidsfactor

In artikel 32 van het CCCTB-voorstel wordt de samenstelling van de arbeidsfactor bepaald. De arbeidsfactor wordt opgedeeld in twee delen. In het eerste lid van artikel 32 wordt de arbeidsfactor uitgebreider geregeld. De arbeidsfactor bestaat voor de helft uit het totale bedrag van de loonsom van een entiteit binnen de groep. De andere helft van de arbeidsfactor bestaat uit het aantal werknemers van de entiteit binnen de groep. De noemer in de calculatie van artikel 28, de toewijzing van de heffingsbevoegdheid, bestaat uit de

³² Vakstudie Nieuws 2016, p. 36.

gehele loonkosten en het totaal aan werknemers van de groep. De werknemer van een entiteit binnen de groep moet worden meegenomen in zowel de factor loonkosten als de factor van het totaal aantal werknemers. Het is dus niet mogelijk dat een werknemer voor het gedeelte loonkosten meegenomen wordt in een bepaalde lidstaat terwijl hij voor de andere factor meegenomen wordt bij een andere entiteit. Het aantal werknemers zal worden bepaald aan het eind van elk belastingjaar. Dit is terug te vinden in het tweede lid van artikel 32. De definitie van een werknemer zal worden bepaald, volgens het derde lid van artikel 32, naar de nationale wet waar de werkzaamheden worden uitgeoefend.

Vervolgens bepaalt artikel 33 van het CCCTB-voorstel de allocatie van werknemers en de loonsom. Deze stelt in het eerste lid dat werknemers opgenomen worden in de arbeidsfactor van de entiteit binnen de groep waarvan ze een vergoeding ontvangen. Het tweede lid van artikel 33 geeft een uitzondering op het eerste lid. Werknemers die hun werkzaamheden uitoefenen en onder controle staan van een andere entiteit binnen de groep vallen voor zowel de loonkosten, het aantal alsook de factor werknemers onder de andere groep. Echter, heeft deze bepaling wel twee voorwaarden. Allereerst moeten de werkzaamheden voor minimaal drie maanden plaatsvinden. Ten tweede moeten de werknemers die worden uitgezonden minimaal 5% uitmaken van het totaal aantal werknemers dat voor de entiteit werkt. Het derde lid van artikel 33 is een aanvulling op het totaal aantal werknemers, het betreft hier niet typische werknemers maar bijvoorbeeld uitzendkrachten. Werknemers zijn namelijk volgens dit lid personen die soortgelijke werkzaamheden uitoefenen, maar toch niet direct in dienst zijn van de groep. Lid 4 van artikel 33 bakent de salariskosten af. Dit artikel regelt namelijk dat de loonkosten alle salariskosten, lonen bonussen en andere compensatie door de werkgever omvatten. Tevens vallen pensioenkosten en kosten voor sociale zekerheid van de werkgever onder de loonkosten. Kosten voor personen zoals omschreven staat in het derde lid vallen ook onder de loonkosten. Het vijfde en tevens het laatste lid van artikel 33 regelt hoe de loonkosten gewaardeerd moeten worden. Deze loonkosten zullen gewaardeerd worden op fiscaal aftrekbare som van de loonuitgaven die zijn gedaan door een werkgever.

2.1.2 Samenstelling activafactor

De activafactor is de volgende factor die gedefinieerd wordt in het CCCTB-voorstel. De manier hoe de activa gealloceerd moeten worden staat in artikel 35 van het CCCTB-voorstel. Het eerste lid van dit artikel stelt namelijk dat een activum moet worden opgenomen in de activafactor van de economische eigenaar. Als deze economische eigenaar niet kan worden geïdentificeerd, dan zal het activum worden opgenomen bij de activafactor van de juridische eigenaar. Tevens is nog in dit lid bepaald dat het niet geldt als er sprake is van een artikel 22

lid 2 of een artikel 22 lid 3 situatie. Deze situaties zien toe op bedrijfsreorganisaties binnen een groep. Op het moment dat een activum niet actief gebruikt wordt door de economische eigenaar zal dit activum worden opgenomen in de factor van de entiteit binnen de groep die effectief gebruikt maakt van dit activum. De voorwaarde hiervoor is dat het activum minimaal vijf procent van de totale waarde vertegenwoordigt van alle vaste materiële activa van de entiteit binnen de groep die het activum gebruikt. Het tweede lid van artikel 35 geeft meer duidelijkheid over geleasede activa. Het tweede lid regelt ten eerste dat dit lid niet van toepassing is op geleasede activa binnen een groep. Als er sprake is van geleasede activa vallen deze activa zowel bij de huurder als bij de verhuurder in de activafactor. Hetzelfde geldt voor gehuurde activa.

De activa moeten ook gewaardeerd worden. In het CCCTB-voorstel wordt de waardering van die activa gedefinieerd in artikel 36. Het eerste lid stelt dat grond en andere vaste materiële activa, waarop niet afgeschreven wordt, gewaardeerd moeten worden op de originele kostprijs. In het tweede lid wordt bepaald hoe activa gewaardeerd worden als er wel op afgeschreven kan worden. Een vaste activum waarop wel afgeschreven kan worden, wordt gewaardeerd op het gemiddelde bedrag van de waarde tussen het begin van het belastingjaar en het eind van het belastingjaar. Als een activum bijvoorbeeld 100 waard is aan het begin van het belastingjaar, en aan het einde is het activum 90 waard, dan zal volgens dit lid het activum voor belastingdoeleinden voor 95 worden meegenomen in de activafactor. Het derde lid van artikel 36 refereert naar artikel 37 van het CCCTB-voorstel, het betreft hier een pool van vaste activa. Deze vaste activa worden op dezelfde manier gewaardeerd als de activa genoemd in het tweede lid van artikel 36, een los vast activum waarop valt af te schrijven. In artikel 37 – de samenstelling van de verkoopfactor komt aan bod in hoofdstuk 2.1.3. – wordt de werking van dit artikel uiteengezet. Het vierde lid van artikel 36 regelt hoe gehuurde of geleasede activa gewaardeerd moeten worden. De waarde van deze activa moet met een factor acht vermenigvuldigd worden met het gehuurde of de geleasede activa op het moment dat de entiteit niet de economische eigenaar is van deze activa. In de situatie dat er onderverhuur plaatsvindt, mogen de ontvangsten van deze onderverhuur afgetrokken worden van het berekende bedrag. Ook een entiteit binnen een groep die activa, waarvan zij niet de eigenaar is, verhuurd of verleaset moet de ontvangsten met een factor acht vermenigvuldigen. Lid vijf van artikel 36 is een antimisbruikbepaling. Op het moment dat een entiteit binnen een groep een activum verkoopt aan een persoon of entiteit buiten de groep nadat in hetzelfde of voorgaande jaar of dit activum al over was gedragen binnen de groep, moet het activum opgenomen worden in de activafactor van de entiteit die het activum in bezit had voordat de overdracht plaatsvond. Er is echter een uitzondering op deze regel. Als

de groep aan kan tonen dat de overdracht binnen de groep werd gedaan op geaccepteerde economische gronden. hoeft het activum niet gewaardeerd te worden bij de entiteit die binnen groepsverband het activum doorgaf.

2.1.3 Samenstelling verkopenfactor

Regels ten aanzien van de verkoopfactor zijn te vinden in artikel 37 en 38 van het CCCTB-voorstel. In artikel 37 wordt de samenstelling van de verkoopfactor geregeld. Hier wordt onder andere bepaald welke onderdelen zijn vrijgesteld in deze factor. Deze onderdelen zijn dus geen verkopen, maar zijn vrijgestelde inkomsten, rente, dividend en royalty's en de vervreemding van vaste activa. De vrijgestelde inkomsten zijn te vinden in artikel 8 van het CCCTB-voorstel. Omdat deze inkomsten al vrijgesteld zijn, hoeven ze niet in de verkoopfactor te worden verwerkt. Passieve inkomsten, zoals interest dividenden en royalty's, worden ook uitgesloten in de verkoopfactor. Tevens is de verkoop van vaste activa uitgesloten van de verkoopfactor. Deze zitten in de activapool, tenzij er op afgeschreven kan worden. Deze passieve inkomsten worden echter wel tot de verkoopfactor gerekend als deze opbrengsten voortvloeien uit de normale bedrijfsvoering.³³ Dit houdt dus in dat voor een bedrijf dat zich normaliter bezig houdt met de verkoop van vaste activa, zoals bedrijfspanden, deze verkopen wel onder de verkoopfactor van de CCCTB zullen vallen. Ook de verkopen tussen gelieerde partijen binnen een groep vallen niet onder de salesfactor volgens artikel 37 lid 2. Hier wordt dus bepaald dat transfer pricing binnen de Europese Unie overbodig wordt, want fiscaal zullen deze transacties niet van invloed zijn voor de winst van een onderneming binnen de groep. In Nederland bestaat er een vergelijkbaar systeem, de fiscale eenheid. Daar worden transacties in eerste instantie ook niet meer gezien.³⁴

In artikel 38 van het CCCTB-voorstel wordt geregeld waar de bestemmingen van de verkopen plaatsvindt. Het eerste lid regelt de plaats van de verkoop van goederen. De plaats van de verkoop van goederen zal zijn in de lidstaat waar de verzending of het transport bij de persoon die de goederen verkrijgt eindigt. Dit is anders dan in de omzetbelasting, waar de plaats van levering juist de plaats waar de verzending of het vervoer aanvangt is.³⁵ Als deze locatie niet kan worden bepaald, zullen de verkopen worden toegewezen aan de laatste lidstaat waarvan bekend was waar de goederen zich bevonden. Leveringen van diensten worden geregeld in het tweede lid van artikel 38. Deze plaats van dienst is de lidstaat waar de diensten fysiek worden verricht of waar de diensten geleverd zijn. In het derde lid van artikel 38 komen de verkopen die normaalgesproken uitgezonderd zijn van de verdeelsleutel

³³ Art 37 (2), Proposal for a council directive on a Common Corporate Tax Base, 2016

³⁴ Zie art 15, wet VpB 1969

³⁵ Zie art 5 (1) a, wet OB 1968

weer terug. Dit lid stelt dat indien de uitgezonderde inkomsten, dividenden, interest of royalty's toch in de verkoopfactor thuisshoren deze toegeschreven moeten worden aan de begunstigde van deze inkomsten. In het vierde lid van artikel 38 wordt geregeld waar de verkopen plaatsvinden op het moment dat de goederen of diensten geleverd zijn in een lidstaat waar zich geen entiteit bevindt van de groep, of in een derde land (non-EU land). Als dit het geval is, dan zullen deze verkopen in de verkoopfactor vallen van alle entiteiten binnen de groep in proportie tot hun arbeid en activafactor. Het vijfde lid van artikel 38 regelt hoe de verkopen moeten worden toegewezen wanneer zich meer dan één entiteit van de groep binnen de lidstaat bevindt. Als dit het geval is, worden de verkopen net zoals in lid 4 van artikel 38 toegewezen aan de verkoopfactor in dezelfde proportie als de activa- en arbeidsfactor van de desbetreffende entiteiten die zich in de lidstaat bevinden.

2.2 Commentaar op de arbeidsfactor in het CCCTB-voorstel

Elke lidstaat binnen de Europese Unie mag zelf zijn eigen definitie voor het begrip werknemer bepalen. Dit heeft consequenties voor het gedrag van lidstaten en bedrijven. De kans bestaat bijvoorbeeld dat bedrijven niet hun winsten verschuiven, maar dat ze met één of meerdere van factoren in de verdeelfactor schuiven. Recente studies hebben al aangetoond dat het gebruik van een arbeidsfactor zorgt voor een verlaging van lonen op het niveau van lidstaten, of dat dit zorgt voor toegenomen werkloosheid in jurisdicties waar hoge belastingen worden gehanteerd.³⁶ Dit valt te wijten aan het feit dat een onderneming nu belast wordt op het aantal werknemers en de loonsom.

Omdat de lidstaten zelf de definitie van werknemer mogen bepalen, kunnen delen van de speltheorie gebruikt worden bij het analyseren van het gedrag van lidstaten. Dit wordt bijvoorbeeld gedaan in de paper van Petutschnig en Eberhartinger.³⁷ Zoals al eerder vermeld is de arbeidsfactor van de CCCTB opgesplitst in twee delen die even zwaar wegen, namelijk de totale loonsom en het aantal werknemers. De Europese Commissie is van mening dat deze keuze gerechtvaardigd is omdat er sprake is van verschillende niveaus van lonen binnen de Europese Unie. Deze verschillen zitten vooral tussen landen in het Westelijke gedeelte van de Europese Unie en landen in Oostelijke gedeelte in de Europese Unie. In de situatie dat alleen de totale loonkosten worden meegenomen in de verdeelsleutel zullen de lidstaten in West-Europa een groter deel van de belastinggrondslag krijgen toegewezen. Dit correspondeert echter niet met de winsten die gemaakt worden in deze lidstaten. De conclusie van de Europese Commissie is dat het ook gerechtvaardigd wordt geacht om het

³⁶ Zie Goolsbee & Maydew, 2000 & Anand and Sansing, 2000

³⁷ Eberhartinger & Petutschnig, 2015

totale aantal werknemers te betrekken in deze verdeelfactor. Het zou denkbaar zijn dat bij convergentie van de loonsom dit onderdeel geschrapt kan worden.

Terugkomend op de definitie van werknemer. De Europese Commissie heeft grondig onderzoek laten doen naar de verschillende definities van de term "werknemer" tussen de verschillende lidstaten binnen de Europese Unie.³⁸ De definitie van een gebruikelijke werknemer die een vast contract heeft, 35 tot 40 uur per week werkt, in het pand of op het terrein van de werkgever, die materialen, uitrusting en vakkennis verkrijgt van de werkgever zal niet veel verschillen tussen de Europese lidstaten. Er is echter een substantieel grijs gebied tussen het werk zoals zojuist geschetst en een zelfstandige. Tot deze groep behoren onder andere de parttime medewerkers, geleende werkkrachten en economisch afhankelijk zelfstandigen die vertrouwen op één werkgever. In Nederland is hier bijvoorbeeld al sprake van een dienstbetrekking, aangezien dit schijnconstructies zijn met ZZP'ers met maar één werkgever. In dit grijze gebied kunnen definities van werknemers tussen de lidstaten aanzienlijk verschillen, wat vooral geldt in grotere lidstaten met een meer gedecentraliseerde macht. Zelfs binnen lidstaten kan de definitie van werknemer aanzienlijk verschillen. De definitie van werknemer heeft een aanzienlijke impact op de belastinggrondslag. Het gaat hier niet alleen om de directe invloed, het aantal werknemers, maar ook om de indirecte invloed via de loonfactor. Hoe breder een lidstaat de definitie van werknemer invult, hoe breder de belastinggrondslag van deze lidstaat wordt. Dit leidt tot hogere belastinginkomsten in de lidstaat. Echter, zal dit leiden tot een lagere belastinggrondslag in de overige lidstaten, en dus ook in de belastingopbrengsten van die lidstaten. Bovendien, doordat de belastinggrondslag wordt vergroot, wordt arbeid ook duurder voor multinationale ondernemingen. De definitie van werknemer wordt namelijk verbreed, wat er voor zorgt dat een multinationale onderneming de arbeidsfactor ziet groeien. Dit is ongunstig, gezien dit hogere lasten voor de onderneming behelst. Multinationale ondernemingen reageren hier waarschijnlijk op door het personeelsbestand in te krimpen in die lidstaat, of ze matigen de lonen in een lidstaat die een brede definitie hanteert. Dit zorgt ervoor dat je uiteindelijk niet op een andere verdeling komt.

Deze situatie zou aan de hand van de speltheorie verduidelijkt kunnen worden. Eberhartinger en Petutschnig hebben daarbij de volgende drie problemen geïntroduceerd. Ten eerste is er een statutair belastingtarief dat verschilt tussen de Europese lidstaten. Ten tweede is er een verschillende grootte van atypische dienstverbanden in de lokale beroepsbevolking. Ten slotte wordt ook de reactie van multinationale ondernemingen op de nationale overheden van de Europese lidstaten meegenomen. Het verschil tussen statutaire

³⁸ Social protection rights of economically dependent self-employed, 2013

belastingtarieven is een goede indicator over het fiscale klimaat in de lidstaten. Tevens kan het worden beschouwd als een belangrijke factor voor de investeringsbeslissing van bedrijven.³⁹ Het doel van de CCCTB is de gehele belastinggrondslag te harmoniseren, maar mogen de individuele lidstaten wel hun belastingtarief bepalen. Onder CCCTB zal alleen op de hoogte van de belastingtarieven competitie zijn tussen de lidstaten. Eberhartinger en Petutschnig gaan bij hun simulatie van deze speltheorie er van uit dat lidstaten het belastingtarief onafhankelijk van elkaar bepalen. Echter, is dit onwaarschijnlijk en zullen de tarieven van de Europese lidstaten waarschijnlijk naar elkaar toegroeien in de vorm van een fiscale "race naar de bodem".⁴⁰ Dit kan voorkomen worden door bijvoorbeeld een minimumtarief. In andere woorden, lidstaten van de Europese Unie zullen hun statutaire tarief voor de vennootschapsbelasting zo veel mogelijk verlagen. Eberhartinger en Petutschnig concluderen in hun paper dat er door reactie van multinationale ondernemingen op de breedte van de definitie van de term werknemer – als de definitie breed is, dan wordt personeel verplaatst – dat overheden een relatief smalle definitie van werknemer moeten hanteren om negatieve neveneffecten te voorkomen. De breedte van de term werknemer hangt tevens samen met sociale verplichtingen en pensioenverplichtingen. Naarmate deze verplichtingen toenemen, wordt het voor ondernemingen ongunstiger om te opereren in de lidstaat. Een smalle definitie van werknemer zou voor individuele lidstaten het meest gunstig zijn in het geval dat ze hun eigen resultaat willen maximaliseren. Verder concluderen Eberhartinger en Petutschnig dat gegeven het strategische belang van zowel multinationale ondernemingen als dat van lidstaten om zoveel mogelijk profijt te hebben van de definities van werknemer, en gegeven de voorziene ongewenste economische effecten, dat een meer specifieke definitie van het begrip werknemer in het CCCTB-voorstel wenselijk kan zijn.

2.3 Commentaar op de verkoopfactor in de verdeelsleutel

Het meenemen van de verkoopfactor in de CCCTB heeft een aantal positieve effecten die de robuustheid van het stelsel bevorderen. Een verkoopfactor kan namelijk internationale economische verstoringen verminderen of wegnemen. Dit blijkt uit een paper gepubliceerd door Eichner en Runkel.⁴¹ Meer specifiek stellen ze in deze paper dat een verkoopfactor de som van fiscale externaliteiten verzwakt en dat dit ten goede komt aan de efficiëntie van een vennootschapsbelasting. Eichner en Runkel kwamen zelfs tot de conclusie dat een verdeelsleutel met alleen de verkoopfactor het meest efficiënt zou zijn. Gemiddeld zou het belastingtarief dan met 2% stijgen en belastinginkomsten zouden hierdoor gemiddeld

³⁹ Eberhartinger & Petutschnig, 2015, p. 342.

⁴⁰ Zie Runkel and Schjelderup, 2011

⁴¹ Eichner & Runkel, 2008

toenemen met ten miste één miljard euro, of 0,1% van het bruto nationaal product per lidstaat.⁴² Deze effecten resulteren in toegenomen welvaart. De conclusies van Eichner & Runkel zijn eenvoudig te verklaren. In tegenstelling tot de factoren arbeid en activa is het voor ondernemingen niet mogelijk om hun verkopen te verplaatsen naar een andere lidstaat. De verdeling van de vennootschapsbelasting zou op deze manier wel verplaatst worden naar de plekken waar de goederen en diensten verkocht worden, en dus niet waar ze geproduceerd worden. Daarom zou een CCCTB waarin de verdeelsleutel alleen bestaat uit het aantal verkopen waarschijnlijk economisch sterk lijken op de omzetbelasting, en waarschijnlijk ook onwenselijk zijn voor lidstaten die een grote maakindustrie hebben en veel exporteren.

De Europese Commissie verwacht ook dat zij, door de verdeelsleutel af te laten hangen van de drie factoren, er voor zorgt dat de verdeelsleutel niet gemakkelijk te manipuleren is. Uit een paper gepubliceerd door Shu-Chien Chen in 2017 blijkt echter dat dit wel degelijk het geval kan zijn.⁴³ In het paper van Chen wordt de vergelijking getrokken met de verkoopfactor in onder andere de Verenigde Staten, waar de verkoopfactor van Californië wordt uitgemeten. Anders dan in Californië heeft het CCCTB-voorstel geen heldere definitie voor de term verkopen (sales). De Europese Commissie heeft de regels omtrent deze verkopen zo eenvoudig mogelijk geprobeerd te maken. Tevens mist het CCCTB-voorstel ook een heldere term voor de verkopen. Het missen van een heldere definitie van de verkopen zou voor mazen in de belastingwetgeving kunnen zorgen.⁴⁴ Het gaat hier dan specifiek om de term "proceeds". De vraag is hier of dit gezien zou moeten worden als bruto-inkomsten of netto-inkomsten. Deze term zou beter omschreven moeten worden in het CCCTB-voorstel. Chen is van mening dat er verdere discussie nodig is over de term "proceeds". In normaal taalgebruik betekent de term proceeds de hoeveelheid ontvangen geld van een bepaalde activiteit of gebeurtenis wanneer iets is verkocht. Dus zou de term "proceeds" gezien moeten worden als bruto inkomsten.

In de Verenigde Staten zijn bedrijven onderworpen aan zowel een federale vennootschapsbelasting als aan een vennootschapsbelasting op het niveau van de staat. Staten mogen niet heffen over totale bedrijfsactiviteiten die in meerdere staten plaatsvinden. In de Verenigde Staten mag de staat belasting over de activiteiten van de bedrijven heffen als de activiteiten een nexus hebben met deze staat. De staten mogen dus alleen heffen over de activiteiten die plaatsvinden binnen de staat. Er wordt ook gepoogd om transacties uit de verkoopfactor te halen die geen waarde creëren of toevoegen in de Verenigde Staten. In het

⁴² Eichner & Runkel, 2008, p. 576

⁴³ Chen, 2017

⁴⁴ Chen, 2017, p. 17.

CCCTB-voorstel zijn echter weinig uitzonderingen gemaakt in de verkoopfactor. Hierdoor kan de verkoopfactor op enkele manieren gemanipuleerd worden.

Veel ondernemingen die overtollige liquide middelen hebben, houden zich bezig met het aan- en verkopen van financiële instrumenten om extra winsten te generen. De verkoop van effecten, waardepapieren en transacties met afdekkingsinstrumenten zijn echter niet meer meegeteld in de verkoopfactor in de CCCTB.⁴⁵ Volgens Chen wordt in artikel 37 van het CCCTB-voorstel alleen een makkelijke methode voor autoriteiten gebruikt om het aantal verkopen te berekenen.⁴⁶ Als er wordt ingezoomd op artikel 37 in combinatie met artikel 4 (19) van het CCCTB-voorstel, dan valt daar uit af te leiden dat het houden van kortlopende financiële activa meegerekend wordt in de verkoopfactor.⁴⁷ Hierdoor kan het feit dat er geen uitgebreide lijst van uitsluitingen is betekenen dat bedrijven de verkoopfactor kunstmatig kunnen opblazen. Dit kan gedaan worden door de noemer in de verkoopfactor te laten groeien, zodat de belastinggrondslag in een lidstaat van de EU lager wordt. De verkoopfactor in een andere lidstaat groeit in dit geval wel, maar multinationale ondernemingen zullen vermoedelijk de neiging hebben om de verkopen en aankopen van kortlopende financiële activa te doen in de lidstaat met het laagste statutaire tarief. Op deze manier wordt dus een deel van de verdeelsleutel gemanipuleerd. Er wordt namelijk een ander soort waarde gecreëerd op het moment dat een onderneming zich bezig houdt met het aankopen en verkopen van financiële instrumenten, zoals aandelen. Deze waardecreatie is anders dan eigenlijk bedoeld wordt in het voorstel.

2.4 Commentaar op de activafactor in de verdeelsleutel

Het voornaamste discussiepunt over de activafactor in het CCCTB-voorstel betreft zich voornamelijk op het probleem rond immateriële activa. Een aantal lidstaten in de Europese Unie zal hun belastinggrondslag flink zien slinken als de CCCTB geïmplementeerd wordt zonder dat immateriële activa worden meegenomen. Implementatie van de immateriële activa in de verdeelsleutel komt echter in het volgende hoofdstuk pas aan bod. Allereerst wordt hier een tekortkomen geschetst van de activafactor in het huidige voorstel.

Het voornaamste probleem met de activafactor ligt bij de eenvoudige opzet van het stelsel. Kiesewetter, Steigenberger en Stier laten zich in een paper uit 2018 uit over de activafactor in het CCCTB-voorstel. De activafactor in het CCCTB-voorstel kan vooral te maken hebben met allocatie en valuatie problemen.⁴⁸ Problemen met de allocatie doen zich

⁴⁵ Chen 2017, p. 1.

⁴⁶ Chen, 2017, p. 21.

⁴⁷ Chen 2017, p. 6.

⁴⁸ Kiesewetter, Steigenberger & Stier, 2018, p. 1033

met name voor bij gehuurde of geleasede activa. Problemen met betrekking tot valuatie hebben voornamelijk te maken met de waardering van de verschillende activa. Bedrijven zullen tevens vooral investeringen doen in grond en andere niet af te waarderen activa in lidstaten van de Europese Unie waar een lager statutair belastingtarief geldt. Tevens stelt de Europese Commissie in het CCTB-voorstel voor dat belastingplichtigen activa die wel afgewaardeerd worden op gemiddelde boekwaarde per jaar hanteren. Kiesewetter, Steigenberger en Stier beargumenteren dat hierdoor juist ruimte voor belastingplanning door ondernemingen kan ontstaan. Ze stellen namelijk dat er bij de erkenning van het belastbaar groepsinkomen onvermijdelijk ruimte voor geheimhouding van belastbare feiten blijft bestaan, en dat multinationale ondernemingen zo veel mogelijk de activafactor proberen te manipuleren om op deze manier de kosten voor de vennootschapsbelasting te drukken. Voor verschillende politieke redenen passen lidstaten fiscale aftrekposten toe, bijvoorbeeld versnelde afschrijvingen op activa. Kiesewetter, Steigenberger en Stier denken dat een substantieel deel van die fiscale aftrekposten overeind blijft staan op het moment dat er een harmonisatie van de belastinggrondslag plaatsvindt. De reden hierachter is dat unanimiteit vereist is voor dit voorstel binnen de Europese Unie en dat er daardoor een onderhandelingsproces plaats gaat vinden, wat er voor zorgt dat nationale overheden in de lidstaten toch de vennootschapsbelasting kunnen sturen. Van deze situaties kunnen multinationale ondernemingen ook weer gebruik maken door zich in de lidstaat te vestigen met het meest gunstige afschrijvingstarief. Uitzonderingen op de gemeenschappelijke grondslag lijken echter onwaarschijnlijk omdat het doel van de CCTB/CCCTB juist is om verschillen in de grondslag ongedaan te maken.

In paragraaf 3.5.2 demonstreren Kiesewetter, Steigenberger en Stier hoe winsten verplaatst kunnen worden door leasing tussen entiteiten die bij dezelfde groep horen. In het paper wordt gesteld dat multinationale ondernemingen via leasing binnen de groep de allocatiefactor kunnen manipuleren. Tevens stellen Kiesewetter, Steigenberger en Stier dat de Europese Commissie in het CCTB-voorstel hier op de hoogte van is, maar dat ze geen bevredigende oplossing hiervoor heeft. In dit paper wordt er in eerste instantie bij de analyse niet vanuit gegaan dat antimisbruikbepalingen van kracht zijn. Boekwaardes van operationele leaseactiviteiten worden verplaatst van de opererende entiteit, de huurder in de lidstaat waar het belastingtarief hoog is, naar een financierende entiteit, de verhuurder in de lidstaat waar een laag statutair belastingtarief geldt. In dit paper wordt er ook vanuit gegaan dat de mate van afschrijvingen in beide lidstaten hetzelfde is. De belastinggrondslag van de multinationale onderneming verandert niet in deze situatie, omdat dit niet mogelijk is onder CCTB/CCCTB. Het effect is echter wel dat de multinationale onderneming de belastinglast verkleint. De

optimale strategie van een multinationale onderneming in deze casus zou zijn om alleen te investeren in de lidstaat met het lage belastingtarief, of de onderneming moet alle activa verlesen van de lidstaat met het lage belastingtarief naar de lidstaat met het hoge belastingtarief. Deze strategie minimaliseert namelijk het effectieve belastingtarief. Gezien de activafactor nu helemaal in de laagbelaste lidstaat zit, is de belastinggrondslag hier ook en minimaliseert de onderneming dus de belastingkosten. Echter, zal zo'n strategie niet snel goedgekeurd worden bij een belastingcontrole. Kiesewetter, Steigenberger en Stier vinden in dit paper daarmee bewijs voor belastingplanning op het moment dat er een geconsolideerde belastingbasis bestaat. Belastingplanning kan hier een plaatsvervanger zijn voor het verhuizen van investeringen naar laagbelaste jurisdicties.

2.5 Slotopmerkingen over de verschillende elementen van de verdeelsleutel

Op alle elementen in de verdeelsleutel zijn op- of aanmerkingen te maken. Het commentaar op de arbeidsfactor richt zich voornamelijk op de definitie van de werknemer. Om negatieve effecten te verkleinen zal de term werknemer in het CCCTB-voorstel niet overgelaten moeten worden aan de lidstaten. Echter, sluit de definitie werknemer in dat geval niet aan bij de definitie van werknemer in de lidstaat. Een meer praktische oplossing zou zijn om de definitie van werknemer te uniformeren binnen de Europese Unie. Dit lijkt mij echter niet mogelijk, omdat lidstaten andere opvattingen over werknemers lijken te hebben. Het lijkt dus vrij lastig om voor dit probleem een eenvoudige en snelle oplossing te vinden.

De belangrijkste conclusie die genomen kan worden ten opzichte van de verkoopfactor heeft betrekking op de definitie van verkopen. Om de verkoopfactor minder gevoelig te laten zijn voor manipulatie, dienen er een aantal uitsluitingen in de verkoopfactor te worden opgenomen. Deze uitsluitingen hebben vooral betrekking op de aan- en verkoop van financiële instrumenten die maar kort aangehouden worden.

Ook de activafactor in het CCCTB-voorstel kent een tekortkoming. De voornaamste problemen liggen namelijk bij de eenvoudige opzet van het stelsel. Deze tekortkomingen hebben vooral betrekking op geleasede activa. De meest eenvoudige oplossing voor deze tekortkomingen zou zijn om een minimumtarief in te stellen voor de vennootschapsbelasting. Manipulatie van geleasede activa zou er dan niet toe leiden dat de belastinggrondslag uitgehold wordt. Een tweede oplossing zou een antimisbruikbepaling voor geleasede activa kunnen zijn. Een antimisbruikbepaling in dit geval zou bijvoorbeeld de geleasede activa in de lidstaat plaatsen waar ze gebruikt worden, in plaats van de lidstaat die de activa verleast.

Hoofdstuk 3: Toevoegingen aan het CCCTB-voorstel

3.1 De rol van immateriële activa in de CCCTB

De rol van immateriële activa in het CCCTB-voorstel is omstreden. De Europese Commissie is van mening dat deze immateriële activa buiten de verdeelsleutel moeten worden gelaten, omdat deze activa mobiel van aard zijn en daardoor gemakkelijk gebruikt kunnen worden om het stelsel te manipuleren.⁴⁹ De Europese Commissie stelt bovendien dat er een passende vervangende indicator is voor zelf voortgebrachte immateriële activa. Deze indicator behelst de kosten van onderzoek en ontwikkeling, marketing en reclamekosten over een gespecificeerde periode.⁵⁰ Van de Streek stelt dat in het CCCTB-voorstel dat immateriële vaste activa vooral buiten beschouwing zijn gelaten om drie praktische redenen.⁵¹ Ten eerste zijn immateriële vaste activa moeilijk te waarderen. Ten tweede geeft Van de Streek net als de Europese Commissie aan dat immateriële vaste activa door hun mobiele aard gemakkelijk de verdeelsleutel kunnen manipuleren. Ten derde is de juiste locatie van de immateriële vaste activa moeilijk te bepalen. Dit geldt vooral in gevallen waarin immateriële vaste activa zijn ontwikkeld en/of worden gebruikt door de hele groep. Tevens wordt als reden genoemd dat immateriële vaste activa indirect al deels via andere factoren vertegenwoordigd zijn in de verdeelsleutel. Dit zijn de factoren arbeid en verkopen.

Echter, zou door het weglaten van de vaste activa wel de winstallocatie sterk beïnvloed kunnen worden. Volgens Van de Streek zou de geconsolideerde winst over groepsvennootschappen en vaste inrichtingen tot onevenwichtige uitkomsten kunnen leiden, indien immateriële vaste activa als een belangrijke winstgenererende factor niet wordt meegenomen.⁵² De opstelling van de Europese Commissie is wel veranderd ten aanzien van het meenemen van immateriële vaste activa in de verdeelsleutel. Op een congres – dat door de Universiteit van Amsterdam op 27 en 28 januari 2017 is georganiseerd – gaf Ioanna Mitroyanni, beleidsmedewerker bij het Directoraat-Generaal Belastingen en Douane-unie (DG TAXUD) van de Europese Commissie, aan dat de Europese Commissie bereid is om met de lidstaten van de Europese Unie mee te denken over een wijze waarop immateriële vaste activa alsnog meegenomen zouden kunnen worden in de verdeelsleutel. Dat is anders dan voorheen. Van de Streek vermoedt dat het uitsluiten van manipulaties een belangrijke randvoorwaarde zal zijn om immateriële vaste activa alsnog in aanmerking te nemen.⁵³

⁴⁹ Proposal for a Council Directive on a Common Consolidated Tax Base (CCCTB), Pag. 10.

⁵⁰ Proposal for a Council Directive on a Common Consolidated Tax Base (CCCTB), Pag. 9-10.

⁵¹ Van de Streek 2017, p. 400.

⁵² Van de Streek 2017, p. 400.

⁵³ Van de Streek 2017, p. 400.

Tevens vindt Van de Streek dat er praktische oplossingen voor de waarderings- en locatiekwestie gevonden moeten worden.

De kritiek op de verdeelsleutel wordt volgens Van der Streek steeds breder gedragen. Aanvankelijk waren het vooral de kleinere lidstaten in de EU, zoals Nederland, die kritiek uitten op het ontbreken van immateriële activa in de verdeelsleutel. De reden hierachter was dat Nederland een economie heeft die zich kenmerkt door een grote dienstensector en veel innovatieve bedrijven. Nu zijn het ook grotere lidstaten met een groter deel aan vaste activa die vraagtekens zetten bij het ontbreken van immateriële activa in de verdeelsleutel. Volgens de *Duitse Bundesrat* worden "*Hochtechnologiestaten*" zoals Duitsland benadeeld, omdat immateriële activa niet in de verdeelsleutel zitten.⁵⁴ Dat de kritiek op immateriële activa kan rekenen op een breder draagvlak wordt volgens van de Streek veroorzaakt doordat immateriële vaste activa wereldwijd een steeds groter aandeel vormen van de totale activa van bedrijven als gevolg van de toenemende digitalisering van de economie.⁵⁵

3.2 Complexiteit bij verwerken van immateriële activa in verdeelsleutel

3.2.1 De complexiteit van immateriële activa

Hierboven is al genoemd dat het lastig is om immateriële activa te verwerken in de verdeelsleutel. Bovendien zijn immateriële activa makkelijk verschuifbaar tussen lidstaten, dus is het risico op manipulatie hoog. Er zijn echter methodes om dit toch te bewerkstelligen.

In een werkdocument van de Europese Commissie over de werking van het verdelingsmechanisme van de CCCTB wordt aangegeven hoe dit kan. Immateriële activa, die zelf gegenereerd zijn, kunnen worden gewaardeerd door alle identificeerbare materiële activa en passiva van de bedrijfswaarde af te trekken. Zo blijft alleen de waarde van de immateriële activa over.⁵⁶ Dit zou echter voor complexe berekeningen zorgen, alsook voor hoge compliancekosten voor ondernemingen. Immateriële activa die van derde partijen zijn gekocht kunnen makkelijker dan zelf gegenereerde immateriële activa gewaardeerd worden op de aankoopprijs. Dit zal alleen leiden tot een oneerlijke oplossing bij verdelingsdoeleinden, met name voor bedrijven die voornamelijk gebruik maken van zelf gegenereerde immateriële activa. In dit document wordt tevens benadrukt dat, mocht er een oplossing gevonden worden voor het waarderen van immateriële activa, er nog steeds een probleem speelt bij de locatiebepaling van deze immateriële activa. Dit is een probleem wat zeker speelt bij immateriële activa die gecreëerd zijn of gebruikt worden door de gehele groep. Ook wordt hier weer gesteld dat immateriële activa mobiel zijn en dat ze daardoor gemakkelijk

⁵⁴ Beschluss des Bundesrates, 2016, p. 3.

⁵⁵ Van de Streek 2017, p. 400.

⁵⁶ CCCTB/WP060\doc\en, p. 9.

manipuleerbaar zijn voor belastingdoeleinden. In 2007 hebben experts ook al in deze CCCTB-werkgroep zorgen geuit over het ontbreken van immateriële activa in de verdeelsleutel, omdat deze immateriële activa toch voor bedrijven een belangrijke omzetgenerator zijn. Daartegenover stelde de Europese Commissie dat immateriële activa, en de bijdrage van deze als bron van inkomsten, al indirect meegenomen werd in de toewijzingsformule via de andere factoren. Voorbeeld hiervan is het salaris van wetenschappers en andere werknemers die zich bezig houden met immateriële activa. Dit argument is enigszins curieus, zo zou namelijk ook gesteld kunnen worden dat verkopen niet meegenomen hoeven worden in de verdeelsleutel, doordat de salarissen van werknemers die de producten in elkaar zetten ook al worden meegenomen.

In 2005, zes jaar voor het eerste voorstel van de Europese Commissie voor de CCCTB, waren er ook al gesprekken over de behandeling van de immateriële activa in de CCCTB.⁵⁷ Allereerst wordt hier ook weer gesteld dat het bepalen, het erkennen en het meten van immateriële activa moeilijker is dan dat van materiële activa. De beoordeling van hun waarde voor de onderneming en de periode waarover ze naar verwachting beschikbaar zullen zijn voor gebruik zijn nogal problematisch. Het specifieke karakter van immateriële activa leidt tot speciale accounting- en belastingregels in vele jurisdicties. Verschillende lidstaten verwerken de boekhoudkundige behandeling van de immateriële activa ook in hun belastingwetgeving. Nationale fiscale regels verschillen echter tussen de lidstaten van de Europese Unie, en daarmee de manier waarop immateriële activa wordt belast ook.

3.2.2 De behandeling van immateriële activa

Het belangrijkste principe van materiële activa en immateriële activa is dat de fiscale behandeling hetzelfde moet zijn, zo beargumenteert de werkgroep. Om het proces in goede banen te leiden mogen voor immateriële activa wel speciale regelingen worden getroffen (*lex specialis*). De werkgroep is tevens van mening dat het verschil tussen de boekhoudkundige behandeling en de fiscale behandeling van immateriële activa in acht moet worden genomen. Het doel van internationale accounting standaarden (IAS) met betrekking tot immateriële activa is dat balansen niet overdreven worden door opgeblazen of niet-bestaande activa.⁵⁸ Belastingtechnisch moet juist voor het omgekeerde worden gewaakt. In fiscale situaties moet namelijk gezorgd worden dat kapitaalkosten niet op onredelijke wijze ten laste van de winst worden opgenomen. Dit heeft namelijk als gevolg dat de belastinggrondslag verlaagd wordt.

⁵⁷ CCCTB\WP\005\doc\en

⁵⁸ CCCTB\WP\005\doc\en p. 3.

De definitie van immateriële activa waarop wordt afgeschreven moet eerst bepaald worden. In de internationale accountingstandaarden wordt immateriële activa gedefinieerd als een niet-monetaire activa zonder fysieke substantie.⁵⁹ In het belang van zekerheid over immateriële activa zou de CCCTB kunnen worden begeleid door een ondersteunende lijst. Echter, zo stelt de werkgroep, zou het creëren van een gezamenlijke lijst binnen de Europese Unie een extreem moeilijke taak zijn. De werkgroep stelt wel dat verdragen ter voorkoming van dubbele belasting nuttig kunnen zijn bij de bepaling van de definitie. Alleen worden in deze verdragen niet het immaterieel activum gedefinieerd, maar de betaling verbonden met het immaterieel activum worden hierin gedefinieerd. De volgende eis die gesteld wordt aan de immateriële activa is dat ze gewaardeerd worden naar toekomstige economische opbrengsten. De werkgroep stelt dat er een connectie moet worden gemaakt tussen het activum en de activiteit van de onderneming door een 'zakelijke test' belangrijk is voor zowel immateriële als materiële activa.⁶⁰ Tevens moeten immateriële activa die niet voldoen aan de voorwaarde voor een activum niet afgewaardeerd kunnen worden. Dergelijke kosten kunnen worden opgenomen in het jaar van acquisitie, maar de kosten kunnen wel worden opgenomen als het immaterieel activum uiteindelijk toch verkocht wordt. Immateriële activa die van kleine waarde zijn of een korte gebruiksduur hebben – beide waarden zijn niet vastgesteld door de werkgroep – zullen moeten worden opgenomen als reguliere kosten. Als notitie zet de werkgroep er tevens bij dat dit ook moet gelden voor materiële activa.

3.2.3 Verschillende groepen bij immateriële activa

Voor belastingdoeleinden is een onderscheid tussen de volgende twee groepen van immateriële activa belangrijk, zo stelt de werkgroep. De eerste groep betreft immateriële activa zonder fysieke aanwezigheid die onderworpen is aan speciale wettelijke bescherming (zoals overdraagbare en niet-overdraagbare auteursrechten, octrooien, modellen, handelsmerken en kennis). Deze immateriële activa kunnen verkregen, verkocht, verplaatst of overgedragen worden door middel van speciale contractuele regelingen zoals licentieovereenkomsten. Voor belastingdoeleinden is het belangrijker om het karakter van deze immateriële activa te testen dan de naam en de formele classificatie. Daarom zou voor belastingdoeleinden ook niet de naam van elke individueel immaterieel activum van doorslag moeten zijn, maar de substantie van het immaterieel activum.

Goodwill wordt gekwalificeerd als de tweede groep van immateriële activa. Deze categorie is met name relevant voor belasting en accounting doeleinden indien er sprake is

⁵⁹ CCCTB\WP\005\doc\en p. 3.

⁶⁰ CCCTB\WP\005\doc\en p. 3.

van een overname van een onderneming. Goodwill vertegenwoordigt een betaling door de overnemende partij in afwachting van toekomstige financiële voordelen. Er zijn verschillende benaderingen van afschrijving van verworven goodwill mogelijk. Sommige lidstaten in de Europese Unie behandelen deze kosten op dezelfde manier als andere immateriële activa. Sommige lidstaten hebben een speciale gebruiksduur vastgesteld voor deze activa, en andere lidstaten laten het gebruik van goodwill fiscaal helemaal niet toe. Een echte oplossing heeft de werkgroep niet voor de behandeling van deze goodwill kosten. Zo stellen ze dat oplossingen gezocht moeten worden in overeenstemming met overnametransacties.

De werkgroep stelt daarnaast dat intern gecreëerde goodwill niet herkend moet worden als activum. Intern gecreëerde goodwill is namelijk bijna onmogelijk te bepalen op een objectieve manier. Deze goodwill kan alleen bepaald worden op het moment dat de onderneming, of een deel van de onderneming, verkocht wordt. Merknamen, gepubliceerde titels, data van klanten en andere soortgelijke immateriële activa worden niet erkend in accounting. De reden hierachter is dat deze activa niet onderscheiden kunnen worden van de ontwikkeling van een onderneming als geheel. Opstartkosten worden in de accounting op een soortgelijke manier behandeld. De werkgroep stelt hier dat eventueel deze intern gegenereerde immateriële activa of opstartkosten op een fiscale manier meegenomen kunnen worden. In sommige omstandigheden zou dit mogelijk zijn, onder voorwaarden dat deze activa of opstartkosten wel duidelijk bepaald kunnen worden en het mogelijk moet zijn om deze activa of kosten tegen kostprijs te waarderen.

3.2.4 Onderscheid tussen immateriële activa en afschrijving van immateriële activa

In de accountancy wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen immateriële activa die gegenereerd zijn in de onderzoeksfase en immateriële activa die gegenereerd zijn in de ontwikkelingsfase. Immateriële activa in de ontwikkelingsfase kunnen worden opgenomen op de balans. Uitgaven aan onderzoek worden erkend op het moment dat de kosten worden gemaakt.⁶¹ Wat betreft onderzoek en ontwikkeling zijn er verschillen tussen de fiscale manier van behandeling en de accountancy benadering. Belastingstelsels testen vaak de relatie tussen de activiteit die wordt uitgevoerd door een onderneming en de onderzoek en ontwikkeling. De meeste lidstaten in de Europese Unie geven bedrijven een fiscale prikkel voor het investeren in onderzoek en ontwikkeling. De werkgroep benadrukt dat onderzoek en ontwikkeling binnen de Europese Unie fiscaal gestimuleerd moet blijven worden. Zo stelt de werkgroep bijvoorbeeld voor dat er onmiddellijke aftrek van uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling kan zijn. In combinatie met deze maatregelen kunnen nog andere

⁶¹ CCCTB\WP\005\doc\en p. 5.

stimuleringsregelingen worden ingebracht. In het huidige voorstel staan deze stimuleringsmaatregelen ook, die door de Europese Commissie als 'super deductie' worden getypeerd. Deze stimuleringsmaatregelen zijn al eerder besproken.

Immateriële activa moeten ook gewaardeerd en afgeschreven worden. De werkgroep ziet in dat dit complexe zaken zijn. Na het herkennen van het immaterieel activum kan het immaterieel activum gewaardeerd worden op kostprijs, om vervolgens geamortiseerd te worden door geaccumuleerde afschrijvingen en bijzondere waardeverliezen. Een tweede methode is om de immateriële activa te herwaarderen op reële waarde elk boekjaar. Van die waarde kunnen dan nog afschrijvingen plaatsvinden, of bijzondere waardeverminderingen. De betere methode naar mijn mening is de tweede methode. Deze methode benadert namelijk het best de economische realiteit omdat er elk jaar geherwaardeerd moet worden. Deze methode kost waarschijnlijk wel meer tijd voor de belastingplichtige en/of belastingdienst, omdat het bepalen van de reële waarde niet altijd eenvoudig is.

3.2.5 Waardering van immateriële activa

Een ander kenmerk dat aanwezig is bij immateriële activa is dat deze activa vrij uniek zijn. Dit maakt het waarderen van deze een lastige procedure. Voor de fiscale behandeling is het vooral van belang wie primair verantwoordelijk is voor de waardering en welk bewijsmateriaal gebracht moet worden bij de waardering van enig zelf voortgebracht of verkregen immaterieel activum. Sommige lidstaten in de Europese Unie maken gebruik van de waardering van zogenoemde experts. Andere lidstaten vertrouwen op de waardering van de ondernemingen. Ook zijn er specifieke fiscale regelingen in sommige Europese Lidstaten voor uitgaven aan een aantal immateriële activa, bijvoorbeeld software updates. De werkgroep stelt dat de fiscale behandeling voor een waardetoeename van zowel materiële als immateriële activa gelijk of soortgelijk moet zijn.

Als immateriële activa verkocht of verplaatst worden binnen een groep is het correct waarderen ook zeer van belang. Voor entiteiten die binnen en buiten de Europese Unie opereren is het noodzaak om deze immateriële activa op '*arms length*' te waarderen. Ook stelt de werkgroep dat er allerlei regelingen getroffen moeten worden rond deze ondernemingen. Dit gaat hier niet alleen over waarderingsvraagstukken, maar ook over andere zaken. Mijn eigen interpretatie is dat de werkgroep het hier vooral heeft over het element van belastingontwijking dat kan opspelen bij het verschuiven van immateriële activa. De werkgroep geeft tevens aan dat er ook nagedacht moet worden over verschuiving van immateriële activa binnen de Europese Unie, omdat dit de belastinggrondslag van de lidstaten kan beïnvloeden.

3.2.6 Plaatsbepaling van de aftrek

Het volgende relevante punt in het vraagstuk rond immateriële activa is het bepalen waar de aftrek mag worden genomen. De werkgroep stelt dat er een criterium moet komen voor het juridisch eigendom. Hierbij is het met name belangrijk wie het juridisch recht heeft op het immateriële activum. Dit juridisch recht kan op twee manieren worden afgeleid. De eerste manier is het volgen van de wettelijke procedure, bijvoorbeeld wanneer een bedrijf een patent verkrijgt door registratie. Waar de registratie plaatsvindt mag ook worden afgeschreven over het patent. In de Verenigde Staten werkt dit op een zelfde soort manier; de staat waar het octrooi geregistreerd wordt mag altijd de bevoegdheid houden om over de winst te heffen. De tweede manier is via de contractuele regeling. Hier moet bijvoorbeeld gedacht worden aan overeenkomsten met betrekking tot licenties.

De werkgroep stelt vervolgens de vraag op of lidstaten instemmen met het feit dat depreciatie van immateriële activa plaatsvindt bij de persoon of entiteit waar het juridisch recht ligt. Mijn mening is dat bij de bepaling van afschrijving ook het economisch gebruik in acht moet worden genomen, en dat dit eigenlijk nog wel zwaarder moet wegen dan het juridisch recht. Het economisch recht laat namelijk veel beter zien wie de economische vruchten plukt van het bepaalde activum, terwijl het juridische eigendom alleen maar ziet op de wettelijke eigenaar van de groep. Dit zou je in kunnen kleden door de winst van het immaterieel activum te verdelen met een soort verdeelsleutel over de verschillende lidstaten waar het immaterieel activum gebruikt wordt.

3.2.7 Tijdsbepaling van amortisatie

De waarde van handelsmerken en merkrechten verandert niet door de tijd, dus hierover hoeft niet geamortiseerd te worden. De fiscale behandeling van deze immateriële activa zou vergelijkbaar kunnen zijn met die van grond, zo stelt de werkgroep.⁶² Patenten, auteursrechten, en verschillende andere immateriële activa hebben echter wel een eindige levensduur. Accountancystandaarden stellen dat de amortisatiewaarde aan het eind van elk jaar moet worden bepaald.⁶³ Mocht de levensduur van een immaterieel activum afwijken van bestaande inschattingen, dan moet deze dienovereenkomstig ook veranderd worden, zo stellen deze accountingstandaarden.⁶⁴

De werkgroep stelt voor dat de fiscale behandeling van de tijdsbepaling van afschrijving meer specifieke definities en specificaties nodig heeft. Want fiscaal bezien is dit meer terughoudend ten aanzien van wijzigingen van het gebruiksduur na de opname van het

⁶² CCCTB\WP\005\doc\en p. 9.

⁶³ CCCTB\WP\005\doc\en p. 9.

⁶⁴ CCCTB\WP\005\doc\en p. 9.

actief. In sommige lidstaten worden immateriële activa ook gecategoriseerd volgens het type dat deze immateriële activa zijn, bijvoorbeeld een patent. Aan dit activum wordt vervolgens een vaste gebruiksduur toegeschreven. Wel moet hierbij opgemerkt worden dat de rol van immateriële activa varieert in verschillende industriële sectoren. Verschillende specifieke richtlijnen zijn bovendien aanwezig in een aantal Europese lidstaten. De werkgroep stelt tevens voor om immateriële activa op een lineaire manier te amortiseren. Zij ziet namelijk dat dit het meest praktische en meest functionerende systeem is op dit moment.⁶⁵

Mijns inziens is de beste manier om deze tijdsbepaling van immateriële activa in goede banen te leiden het volgen van deze lidstaten in een CCTB/CCCTB. Deze tijdsbepaling van amortisatie is niet optimaal – er wordt namelijk een arbitraire levensduur op de verschillende vormen van immateriële activa gezet – maar mijn mening is desalniettemin dat dit voor de fiscale behandeling de meest efficiënte en meest eenvoudige manier is om de amortisatie van immateriële activa op deze manier vorm te geven. Tevens concludeer ik dat er binnen de Europese Unie ook de levensduur van de verschillende immateriële activa vastgesteld dient te worden. Op deze manier wordt voorkomen dat er binnen de Europese Unie een verschil ontstaat in levensduur tussen de verschillende immateriële activa. Dit is onwenselijk, omdat ondernemingen dan sturingsmogelijkheid hebben bij het ontwikkelen van immateriële activa. Het doel moet hier zijn om voor de verschillende immateriële activa de levensduur te uniformeren om op deze manier een gelijk speelveld binnen de Europese Unie te creëren. De levensduur van de verschillende activa moet hier dan door een gezamenlijk onderhandelingsproces tussen de lidstaten van de Europese Unie tot stand komen.

3.2.8 Poolen omtrent immateriële activa

Het laatste punt dat de werkgroep voorstelt is het poolen van immateriële activa. Zij stelt dat dit niet vroegtijdig aan de kant moet worden gezet. Hierbij worden de immateriële activa van een onderneming gebundeld. De werkgroep stelt namelijk dat het bundelen van deze activa een gebalanceerde oplossing kan zorgen in een extreem diverse EU-brede jurisdictie, waar een uniforme interpretatie van gezamenlijke regels zeer belangrijk gaat worden.⁶⁶ Door het samenbundelen van de immateriële activa, zo stelt de werkgroep, worden lastige complicaties voorkomen. Deze complicaties zullen wel een rol spelen als elke immateriële activa op individuele basis wordt behandeld. Uiteindelijk zal het verschil in de resultaten voor ondernemingen minder wezenlijk zijn dan het complete systeem zelf.

Deze manier van denken van de werkgroep is hier ook wel te volgen. Waarschijnlijk ziet de werkgroep hierin dat het lastig wordt om tussen de verschillende EU lidstaten tot een

⁶⁵ CCCTB\WP\005\doc\en p. 10.

⁶⁶ CCCTB\WP\005\doc\en p. 10.

compromis te komen over hoe immateriële activa behandeld dienen te worden. Tevens moet de wetgeving rond deze immateriële activa zeer gedetailleerd zijn om zo eventueel misbruik of verwarring te voorkomen.

3.3 Slotopmerkingen omtrent immateriële activa

Bovenstaande beschreven problemen en complexiteiten maken duidelijk met wat de werkgroep worstelt aangaande het vraagstuk om immateriële activa te betrekken in de verdeelsleutel van de CCCTB. Tevens maakt het document ook duidelijk waarom de Europese Commissie uiteindelijk heeft besloten om niet de immateriële activa te verwerken in de verdeelsleutel. Het opnemen van immateriële activa in de verdeelsleutel is namelijk lastiger dan dat van materiële activa, vanwege de aard van immateriële activa. Immateriële activa zijn namelijk voor een onderneming eenvoudiger te verplaatsen dan een fabriek of kantoor. Hierdoor kan makkelijker belasting worden ontweken. Het feit dat Ioanna Mitroyanni stelde dat de Europese Commissie bereid is om mee te denken over een manier om immateriële activa te verwerken in de verdeelsleutel geeft aan dat de Europese Commissie wel bereidwillig is om het voorstel eventueel aan te passen naar de wensen van bepaalde lidstaten. Daarmee kan zij alsnog tot een bredere verdeelsleutel komen met de inclusie van immateriële activa.

Hoofdstuk 4: Conclusie

4.1 Samenvatting

Na de mislukte invoering van een geconsolideerde vennootschapsbelasting in 2011 heeft de Europese Commissie in 2016 opnieuw een voorstel gepubliceerd voor een gezamenlijke vennootschapsbelasting. Het huidige voorstel is opgedeeld in twee delen. Ten eerste moet de grondslag in de Europese landen gelijk getrokken worden. Dit is de Common Corporate Tax Base (CCTB). Het doel is vervolgens om de vennootschapsbelasting in de gehele Europese Unie te consolideren. Dit wordt de Common Corporate Consolidated Tax Base (CCCTB) genoemd. Deze CCTB/CCCTB is alleen verplicht voor ondernemingen met een groepsomzet van 750 miljoen euro of hoger. Echter, kunnen ondernemingen die minder dan 750 miljoen aan omzet hebben vrijwillig onder deze CCTB/CCCTB vallen.

De Europese Commissie heeft twee doelstellingen ten aanzien van de CCTB/CCCTB. Ten eerste moet invoering van de CCTB/CCCTB leiden tot meer investeringen en economische groei. De Europese Commissie stelt verder dat compliancekosten verminderd zullen worden bij deze implementatie. Ook stelt de Europese Commissie dat dubbele belasting kan worden voorkomen in het CCTB/CCCTB-voorstel. De tweede doelstelling is het verbeteren van de eerlijkheid van de heffing van de vennootschapsbelasting in de Europese Unie. Door het CCCTB-voorstel wordt transfer pricing binnen de Europese Unie overbodig. In plaats van transfer pricing gaat er gebruik worden gemaakt van een verdeelmechanisme. De Europese Commissie stelt dat dit systeem eerlijker en robuuster is tegen grondslaguitholling.

Verschillende lidstaten van de Europese Unie hebben echter bezwaren tegen het CCTB/CCCTB-voorstel. De Nederlandse regering heeft bijvoorbeeld moeite met het feit dat immateriële activa niet verwerkt worden in de verdeelsleutel. Hierdoor zal Nederland, dat een innovatieve dienstensector heeft, namelijk benadeeld worden. Bovendien stelt het huidige kabinet dat ze niet uitsluiten dat het nieuwe systeem ook ontgaansmogelijkheden zal hebben. Ook stelt het kabinet dat de huidige systematiek van vennootschapsbelasting te veel afwijkt van de Nederlandse vennootschapsbelasting. Verder is het kabinet geen voorstander van het voorstel omtrent de stimulering van onderzoeks- en ontwikkelingswerk. Het Nederlandse systeem waarbij de gehele levenscyclus van onderzoeks- en ontwikkelingswerk wordt gestimuleerd wordt beter geacht. Ten slotte kan het kabinet zich niet vinden in de voorgestelde verdeelsleutel. Zij ziet liever dat er aangesloten wordt bij OESO-afspraken omtrent de verrekenprijzen. Deze OESO-afspraken zouden namelijk voldoende zijn voor de aanpak van belastingontwijking door multinationale ondernemingen.

In de literatuur zijn er twijfels rondom een aantal claims van de Europese Commissie. Gedetailleerde economische studies laten zien dat er geen grote welvaartswinsten te verwachten zijn in het huidige CCTB/CCCTB-voorstel. Ook over de compliancekosten van ondernemingen bestaan twijfels. Het is namelijk zeer de vraag of deze wel zullen afnemen. De Europese Commissie stelt ook dat belastingcompetitie binnen de Europese Unie tegen wordt gegaan. Deze claim is eveneens twijfelachtig. Dit komt omdat lidstaten binnen de Europese Unie alleen op het gebied van statutaire belastingtarieven kunnen concurreren. De overige fiscale bepalingen liggen immers al vast. Onbedoeld zou een CCTB/CCCTB een fiscale "race to the bottom" kunnen veroorzaken. Dit zou voorkomen kunnen worden als er naast de CCTB/CCCTB ook een minimumtarief geïmplementeerd wordt.

De CCCTB kent een verdeelsleutel zoals eerder al is aangegeven. Allereerst wordt de belastinggrondslag binnen de gehele Europese Unie bepaald, om vervolgens de verdeelsleutel te bepalen waarover een lidstaat mag heffen. Deze verdeelsleutel bestaat uit drie delen, die allemaal voor een derde meewegen in de bepaling van de belastinggrondslag per land. Deze drie factoren zijn de verkopen, een gelijke verdeling van het aantal werknemers en de loonkosten, en de activa.

Op elk van de factoren in het CCCTB-voorstel zijn aanmerkingen te vinden in de literatuur. Het commentaar op de arbeidsfactor in het CCCTB-voorstel richt zich voornamelijk op de definitie van werknemer. Lidstaten mogen namelijk deze definitie zelf bepalen. Voor lidstaten is het uiteindelijk het meest gunstig als zij een nauwe definitie hanteren van de term werknemer, omdat zij hiermee negatieve neveneffecten voorkomen.

Het meenemen van de verkoopfactor in het CCCTB-voorstel heeft een aantal positieve effecten. Internationale economische verstoringen kunnen namelijk verminderd of weggenomen worden bij de implementatie van een verkoopfactor. In tegenstelling tot de factoren activa en arbeid is het voor ondernemingen niet mogelijk hun verkopen te verplaatsen naar een andere lidstaat. De verkoopfactor kan echter wel gemanipuleerd worden. Kortlopende financiële instrumenten worden namelijk meegerekend in de verkoopfactor. Hierdoor is het mogelijk dat ondernemingen de verkoopfactor kunstmatig ophogen in lidstaten met een laag statutair belastingtarief. Daarmee hollen ze als ware de belastinggrondslag uit. Om deze grondslaguitholling tegen te gaan is het aan te bevelen om bepaalde transacties uit te sluiten van de verkoopfactor.

De voornaamste problemen met de activafactor liggen bij de eenvoudige opzet van het stelsel. Het probleem zit hier vooral bij leasing van activa binnen de groep. Om dit misbruik tegen te gaan is het aan te raden om antimisbruikbepalingen in te stellen ten opzichte van verleasing van activa binnen de groep tussen verschillende lidstaten.

Ook de rol van immateriële activa is omstrepen binnen het CCCTB-voorstel. De Europese Commissie heeft deze activa buiten de verdeelsleutel gelaten. Echter, door het weglaten van deze immateriële activa zou de winstallocatie sterk beïnvloed kunnen worden. De Europese Commissie is wel bereid om mee te denken over een wijze waarop immateriële vaste activa alsnog meegenomen zou kunnen worden in de verdeelsleutel. Het betrekken van immateriële activa in de verdeelsleutel is echter een lastige kwestie. Een eenvoudige en gemakkelijke manier die uitsluit dat er manipulatie-risico's zijn is niet voorhanden. Een methode om immateriële activa mee te nemen in de verdeelsleutel is het poolen van deze activa. Ten slotte wijkt dit systeem veel af van het individueel beoordelen van immateriële activa, maar de resultaten van het bundelen van immateriële activa zullen voor ondernemingen uiteindelijk minder wezenlijk zijn dan het systeem zelf.

4.2 Conclusie en opinie over het CCTB/CCCTB-voorstel

Het CCTB/CCCTB-voorstel is door de Europese Commissie gelanceerd, omdat het belastingontwijking tegen zou gaan en het zou zorgen voor een eerlijke heffing. Ook zou de CCTB/CCCTB compliancekosten voor ondernemingen verminderen. Op basis van dit onderzoek is het echter niet zeker of ondernemingen minder geld kwijt zijn aan deze compliancekosten. Hierover bestaat namelijk geen duidelijkheid in de literatuur. Ook zal er zonder minimumtarief in de CCTB/CCCTB nog meer dan nu een "race naar de fiscale bodem" plaatsvinden, omdat landen met elkaar gaan concurreren voor vestigingsplaatsen van multinationals.

In deze scriptie is ingegaan op het CCTB/CCCTB-voorstel aan de hand van de volgende onderzoeksvraag:

Hoe zit de verdeelsleutel van de CCCTB in elkaar en wat zijn de voor-en-nadelen van deze verdeelsleutel?

Het voornaamste voordeel van de verdeelsleutel is dat deze relatief eenvoudig te bepalen is, waardoor deze vrij eenvoudig toepasbaar is voor bedrijven. Een van de nadelen van de verdeelsleutel is echter dat er veel manipulatiemogelijkheden zijn met de verdeelsleutel. Tevens worden immateriële activa niet meegenomen in de verdeelsleutel. Dit kan zorgen voor een onevenredige winstverdeling tussen de lidstaten.

In deze scriptie is ook uitgebreid ingegaan op manipulatie van de verdeelsleutel en de oplossingen daarvoor. De manipulatie ten aanzien van verkopen is relatief eenvoudig te voorkomen. De Europese Commissie moet hier, naar voorbeeld van de Verenigde Staten, een lijst van uitsluitingen van de verkoopfactor implementeren. Hierbij is vooral belangrijk dat de aan- en verkopen van financiële activa uitgesloten worden van de verkoopfactor.

Manipulatie ten aanzien van de activa- en arbeidsfactor is echter minder gemakkelijk op te lossen. Om de activafactor resistent te maken tegen misbruik met geleasede activa zijn een aantal antimisbruikbepalingen nodig. Ook kan een minimumtarief voor de CCTB/CCCTB ingesteld worden om manipulatie met geleasede activa minder aantrekkelijk te maken. Als lidstaten namelijk een statutair belastingtarief hanteren dat niet veel van elkaar verschilt, is het voor een onderneming minder aantrekkelijk om constructies met geleasede activa op te zetten. Problemen met de arbeidsfactor zijn in theorie gemakkelijk op te lossen. Als de definitie van werknemer geüniformeerd wordt in de Europese lidstaten, dan zullen ondernemingen ook geen fiscale prikkel voelen om binnen de lidstaten arbeid anders te alloceren. Echter, ligt deze oplossing niet voor de hand, omdat het uniformeren van de term werknemer binnen de Europese Unie lastig te bewerkstelligen lijkt.

Immateriële activa verwerken in de verdeelsleutel is waarschijnlijk niet eenvoudig, maar waarschijnlijk wel noodzakelijk om het CCTB/CCCTB-voorstel aangenomen te krijgen. Dit komt vanwege de positie van sommige lidstaten, waaronder Nederland, ten aanzien van immateriële activa. Een verdeelsleutel zonder immateriële activa zou namelijk tot onevenwichtige uitkomsten leiden over de geconsolideerde winst. Als gevolg van de toenemende digitalisering vormen immateriële activa ook een steeds groter gedeelte van de totale activa van ondernemingen. Daardoor lijkt het – met oog op de toekomst – noodzakelijk te zijn dat immateriële activa verwerkt worden in de verdeelsleutel. De beste en meest eenvoudige manier om immateriële activa toe te voegen aan de verdeelsleutel is mijns inziens het poolen van immateriële activa. Qua systematiek zal deze methode weliswaar substantieel afwijken van het beoordelen en afschrijven van immateriële activa op individuele basis, maar de uitwerking zal voor ondernemingen financieel gezien niet veel anders zijn.

Doordat het CCTB/CCCTB-voorstel unanimiteit vereist, zal het moeilijk worden voor de Europese Commissie om dit voorstel geïmplementeerd te krijgen. Echter, kunnen landen die economisch min of meer gelijk aan elkaar zijn wel intensiever gaan samenwerken op fiscaal gebied. Dit zal leiden tot minder radicale beleidsveranderingen, waarbij de voordelen kleiner zullen zijn. Wel zorgen deze kleinere hervormingen er voor dat de weg wordt vrijgemaakt naar grote hervormingen in de toekomst. Wellicht is het voor de Europese Commissie aan te raden om kleine beleidsveranderingen op fiscaal terrein voor te stellen en te realiseren, door richtlijnen zouden de fiscale stelsels van de verschillende lidstaten meer naar elkaar toegroeien. Op deze manier kan er langzaam naar een geconsolideerde vennootschapsbelasting worden gewerkt in de Europese Unie, die er voor zorgt dat ondernemingen niet meer de grondslag kunnen uithollen van lidstaten en dat lidstaten zich niet gedwongen zien tot een fiscale "race naar de bodem".

Bronnenlijst

Wetsartikelen CCCTB voorstel

Artikel 7, 9, 22, 28, 30, 32, 33, 35, 36, 37, 38

Overige wetsartikelen

Artikel 13AB, wet op de vennootschapsbelasting 1969

Artikel 15, wet op de vennootschapsbelasting 1969

Artikel 5, wet op de omzetbelastingbelasting 1968

Internetbronnen

Anand, B. N., & Richard, S. (2000). The Weighting Game: Formula. *National Tax Journal*, 183-200.

Bundesrat. (2016, december 05). *Beschluss des Bundesrates 640/1/16*. Retrieved from bundesrat.de: https://www.bundesrat.de/SharedDocs/drucksachen/2016/0601-0700/640-1-16.pdf?__blob=publicationFile&v=5

CCCTB Task Force . (2007, november 13). *CCCTB: possible elements of the sharing mechanism (CCCTB/WP060\doc\en)*. Retrieved from ec.europa.eu: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/docs/body/ccctbwp060_en.pdf

Chen, S.-C. (2017). Tax Avoidance in the Sales Factor: Comparison between the CCCTB and USA's Formulary Apportionment Taxation. *Indian Journal of Tax Law vol. 3 no. 2*, 1-27.

Eberhartinger, E., & Petutschnig, M. (2015). CCCTB: the employment factor game. *European Journal of Law and Economics*, 333–358.

Eichner, T., & Runkel, M. (2008). Why the European Union Should Adopt Formula Apportionment with a Sales Factor. *The Scandinavian Journal of Economics*, 567-589.

Europese Commissie. (2005, februari 21). *Common Consolidated Corporate Tax Base Working Group (CCCTB WG) Intangible assets and tax depreciation*. Retrieved from ec.europa.eu:

https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/docs/body/ccctbwp5intangible_assets_en.pdf

Europese Commissie. (2011). *proposal for a council directive on a Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB)*. Retrieved from europa.eu: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/company_tax/common_tax_base/com_2011_121_en.pdf

Europese Commissie. (2013). *Social protection rights of economically dependent self-employed*. Brussel: Europese Commissie .

Europese Commissie. (2016, oktober 25). *Impact Assessment Accompanying the document Proposals for a Council Directive on a Common Corporate Tax Base and a Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB)*. Retrieved from ec.europa.eu: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/swd_2016_341_en.pdf

Europese Commissie. (2016, oktober 25). *Proposal for a council directive on a Common Consolidated Tax Base (CCCTB)*. Retrieved from europa.eu: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/com_2016_683_en.pdf

Europese Commissie. (2016, oktober 25). *Proposal for a council directive on a Common Corporate Tax Base*. Retrieved from europa.eu: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/com_2016_685_en.pdf

Europese Commissie. (n.d.). *Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB)*. Retrieved from europa.eu: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/common-consolidated-corporate-tax-base-ccctb_en

Goolsbee, A., & Maydew, E. L. (2000). Coveting thy neighbor's manufacturing: the dilemma of state income apportionment. *Journal of public economics* , 125-143.

Jensen, J., & Svensson, P. (2004). *Economic effects of tax cooperation in an Enlarged European Union*. Copenhagen: Copenhagen Economics.

Kiesewetter, D., Steigenberger, T., & Stier, M. (2018). Can formula apportionment really prevent multinational enterprises from profit shifting? The role of asset valuation, intragroup debt, and leases. *Journal of Business Economics*, 1029–1060.

Ministerie van Buitenlandse Zaken. (2016, november 18). *kamerbrief inzake informatievoorziening over nieuwe commissievoorstellen*. Retrieved from rijksoverheid.nl:

<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/brieven/2016/11/18/bijlage-3-kamerbrief-inzake-informatievoorziening-over-nieuwe-commissievoorstellen/bijlage-3-kamerbrief-inzake-informatievoorziening-over-nieuwe-commissievoorstellen.pdf>

OECD. (2013). *Action plan on Base Erosion and Profit Shifting* . Retrieved from read.oecd-ilibrary.org: https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/action-plan-on-base-erosion-and-profit-shifting_9789264202719-en#page4

Redactie Vakstudie Nieuws. (2016). Richtlijn voor gemeenschappelijke geconsolideerde VPB-heffingsgrondslag in EU (CCCTB). *Vakstudie Nieuws*.

Runkel, M., & Schjelderup, G. (2011). The Choice of Apportionment Factors Under Formula Apportionment. *International Economic Review*, 913-934.

Steek, J. v. (2017). De geherlanceerde CCTB/ CCCTB-voorstellen; nu wél een schot in de roos? *Weekblad Fiscaal Recht*, 391-401.

Vrijburg, H. (2011). *Enhanced Cooperation in Corporate Taxation*.

Wilde, M. d. (2014). Tax Competition within the European Union – Is the CCCTB-Directive a Solution? *Erasmus Law Review*, 24-38.